

Mumo mukuuwe wa Mutunga niwethiwe atwaaniye, na onake ai na iveti ili. Yila Mutunga wewiye uu, kana mukuuwe ena iveti ili, niwaseng'iyе nundu ndai mukuu muno undu umesya kivetі kya keli. Indi ndaakuliilya maundu asu ovu kwavu, nikwwithiwa maundu ma musyi matisembeawa. Eekiye kweteela makethan'yo ala mavуу mambe kuvituka.

Yuyu muthenya wa mboka ya kuthokya Mutunga niwavikiye. Aume moowaiye nzau na mbui ili na nduume ya ilunga muthenya usu kyooko tene, na mathinza, na matilanga nyama. Vai nyama imwe sya kuvivya na mwaki, na ingi sya kuuwa na mbisu. Aume nimo makwatiye wiya wu wa kuvivya nyama. Kwoou mamanthiye ngu na makan'ya mwaki thome, na matanda nyama imwe matonyeesya tumitini ni kana mavivye. Isu sya kuvivya syanyungaa nesa, ukithiya mundu eewa muuke eenda kwimelelya mata. Ngiti sya utuini nisyookiye vau, na nyunyi ila syiisaa nyama ta ndiyu na mbolosya syaulukangilaa yuulu o isyaiisye nthi vala itonya kuvulya kalungu ka nyama.

Nasyo nyama sya kuuwa syai mokoni ma aka, na nomo mauwiye maliu ala angi. Kwookiye andu aingi, atui, anda, ona andu maumite vaasa, nundu nimeewite kana Mutunga niwenukiye o yila kweeyawa niwakwiye. Iveti syauwiye liu mwingi, ni kana andu maye mavune. Muno muno aka mauwite isyo, na ngima ya mbemba, vamwe na isandi ya mwee, na makwasi, na maanga, na nthooko, ona kinaa kyai vo, na nimauiwiye kyai. Liuni meekiite mauta ma ng'ombe maingi ukethiya niwakola na wakwata muyo tondu Akamba ma ivinda yu mendete musamo wa liu wi mauta makwatu. Vamwe na liu Musili niwamanthite musovi wa kunyuwa ni atumiya na iveti nguu. Kwaatiya kithiyo kya Akamba kya ivinda yu, andu ma muika, anake na eitu, matyai manywa uki wa nzovi. Nawo uki wu wai wa nzuki wikiitwe kikuuni kinene, ukateuangwa na kuvulanwa na myaatine. Kaingi kikuu kyu kyaiyawa utee we maiko vala mwaki uvuvawa, kiikwata kamulutila ni kana uki waate na ukyaalyula musamo na muuke, vamwe na kumesya vinya wa kwiina kukwata andu mawunywa.

3. Andu Nimathokya Mutunga Na Amaeeya Ngewa Yake

Andu ala mookiye kyathini nimakethanisye na Mutunga mena utanu, na aingi maendeeya na kumwiloela. Niwalilikanaa aingi moo uthyu na masyitwa, indi angi ndamamanyaa. Muno muno andu ma muika amatiite me syaana indi yuyu nimeanite na makaalyukanga. Amwe ala meesene nake nimakethanasya: “Mwa Mutunga!” “Mwa Kithome!” Angi ala mateesene amwe makethanasya, “Avai!” “Avai!” Na ala akuu mamukethasya, “Wakya Mutunga!” kana “Wakya mwaana!” Nake akisungiya, “Aaa!”, kana, “Aa mwaitu”, kwianana na undu methiwa matianitye.

Ngethi sya Akamba ikothaa kwaatiya undu andu matien'ye, kana kwianana na ukuu woo.

Yu, liu wamina kuvya na nyama syamina kuvivwa, andu nimambiliilye kuya. Kila mundu niwaiye avuna ki, ona ngiti nasyo syai na mavindi meaniye kuthuunwa movaka wiyoo. Onasyo mbaka nisyamanthithasya vala itonya kwoneya kasama na ikosa syaasembya kwivitha itikavenwe ni ngiti. Aume na aka ala akuu maminukililye kuya na tusele twa nzovi. Indi vatyi umwe waanywa nzovi nyingi undu utonya kukwatwa ni uki na akambiliilya kutooneya andu ala angi. Kila mundu endaa ethukiisye nesa na ena kyongo kiseyo, Mutunga akimaeeya ngewa yake.

Mbee asyai ma Mutunga nimo maneeniye. Kambuwa inyaake aisye, “Mbaitu, andu maitu, nitwamuthokya twina utanu mwingi. Kila kitumiye tumbaniya vaa kwitu ni mwaana uu waitu Mutunga, ula andu mawetaa makyasya nokwithiwa akwiye kana akowa vyu na vyu. Indi yu nunatukenee iso, tutesi, twatelema na tweta methoi nthi, nundu wa kumwona eo thayu na e muima tondu muumwona. Mwikiye nesa andu kuka tumuthokyei mwaana uu waitu, na tutananiyei vamwe nenyu. Nukutweelesya maundu ala woniye myaka isu yoonthe kuma auma kuu, nayu anesa kwinkuka o e muima.”

Nake Musili ithe wa Mutunga niwaneeniye ndeto syake, asya: “Mbaitu, na atui, na anda, inywoonthe ala mumiye vakuvi na ala mumiye vaasa, twina utanu kumwona vaa musyi witu. Nitwamuthokya na ndaiya. Utanu ula twinawo ni mwingi kuvituka undu tutonya kuwuya twi ithyoka. Kindu kiseyo kyendaa kwiisaniwa. Kwoou twiisaniya liu nenyu vamwe na kwiisaniya utanu nenyu. Yila mwaana uu waitu Mutunga waumiye kuu vu tene, tweesi akasyoka mituki undu andu aingi mekaa maenda kyalo kyaasa. Indi Muukamba aisye, ‘Mundu amanyaa kula wumite, ti kula weendete!’ Kwoou Mutunga aendie o aendete, atesi mbee kutilyi ata. Myaka isu yoonthe no nginya ethiwe ooniye maundu maingi kula waendiye. Nituumunenga mwanya atatavye ngewa yake. Indi ithyi twamweteelaa o tukyona akenuka. Myei niyathelile, na mbuwa nisyathelile, na myaka niyathelile o tumweteetele, indi twooniye ta tweeteetele o mana. Wikwatyo wa kusyoka kumwona waleelile waina kwika ta ulilimbi wa taa ya mauta undu wikaa mauta maina kuthela.”

Musili niwaendeeiye asya, “Yila mwaana waitu waleile kwinuka undu twatalithasya, na undu twendaa, na undu tweekwatasya, twooniye nokwithiwa aendiye alolomelya ta mii ya kyoongoa. Tweeteela muno atekusyoka, ithyi asyai na andu ma musyi witu, tweekiye o kukwatwa ni kyeva na kiiyo nundu wake. Ona nitwaseuvisye maundu make, o tondu Akamba mekaa mwaana woo oowa kana akwa ate musyi wake. Nomwisi undu ngwasya, ula utesi no Mutunga mbene, indi tukamumanyithya na kumweelesya tweekalanga na twamanyiana nake yingi. Undu ula tukwika oyu ni kumunenge mwanya atatavye na kutweetee ngewa yake, na maundu ala angi tukamanyana namo itinani.”

Andu nimathengeaniye ni kana methiwe vakuvi na Mutunga akimaeeya undu kweethiwe auma vau musyi myaka mingi mithelu. Nundu andu mai aingi, Mutunga niwaungamiye ni kana mamwiwe nesa, amakethye na akimatavya kula waendete na undu wooniye. Akamba mombaniye vandu vamwe ula ukuneena akothaa kwithiwa onake atilyi nthi, indi yuyu nundu wa andu kwingiva, Mutunga aneeniye namo aungamite ni kana al me vaasanga mamwiye nesa. Kila mundu ateiye matu, na oonthe mavindya ki, ona syaana nini syekalile muno o ivinditye na kwithukiisya, ona vala ityamanya undu kweeyawa. Syaana sya Akamba syi ndaiya muno, na itikothete kulonzan’ya yila syi anduni aima makineena.

Mutunga niwawetiye ngewa yake kuma yila waendiye tene na andu angi Mwambasa. Aeleisye kana vata wake wai kuyiivanisya kikwu kya umae Kitoo, ula kwausya kwaitye ai aoetwe ni Muli wa Mwololo. Atavisye ngomano ya andu asu maundu maingi, namo meethukiisya mavinditye ki nundu nimendaa mewe kila kateto ukuneena. Amatavisye ngewa yake movaka kwenda kutuka akikaaisa kumimina. Vaa nye nditonya kumya ndeto syoonthe sya ngewa ya Mutunga, nundu itonya kusuwa ivuku yii. Kwoou niika kuweta kwa ukuvi, undu kweethiwe kuma Mutunga auma musyi kwoo aenda Mwambasa kwaatiiya Muli.

Mutunga niwatavisye ikomano kana akwatianiye na nguthu ya andu maendete Mwambasa na maau. Munyanyae wake ula wetawa Mutisya, niwe umwe waendanisye nake kyaloni kyu, nundu Mutunga niwamukulitye ni kana aamutetheesye kumantha Muli. Mataumite musyi nimamanyaniye na mundu wetawa Kilonzo, nake ameya nowe umwe wa kyaloni kyu nundu ekalaa Mwambasa akithukuma na eethiwe enukite kusisya andu make.

Yuyu Mutunga na Mutisya mai andu aima, anake ki, na andu mai matonya kuthi kundu kwaasa. Muno muno Mwambasa nikwo kwaendawa ni anake tamo. Nakwo nokweetawa Kisuani kwa isyitwa yingi. Andu asu ma nguthu ya kyalo makwiiye ivinda yaasa me nziyani, nundu maendiye na maau. Mavika Mwambasa Mutunga na Mutisya nimekalangile na Kilonzo makimanthithya wiya. Maandikiwe kundu kwili ni Aindi, wiya wa nyumba ta kuthambya miiyo na nguwa, na kwikalya nyumba syi ntheu. Indi mekalile o makimanthana na Muli na mesa kwona vala wathukumaa. Yila mamwoniye, Muli niwewithiye na aenda kwaandikwa usikali. Onamo mooniye nimandikwe usikali ni kana methiwe vakuvi nake. Makikaaisa kulika usikali, meethiye Muli e munene wa kumanyisya makulutu undu asikali

matonya kukita na movanga. Yuyu nimakwatiwe ni vwiya muno nundu mai wuungu wa Muli, o ula weesi memumantha mamwike nai.

Indi itina wa ivinda ivuthu, Muli niwalikile ngalawa yaendaa India, nundu niwatumite nduu na Muindi umwe vau Mwambasa. Kwoou endaa akevithe kundu kwaasa undu Mutunga utamuvikiya. Atavisye munyanyae kana meendan'ya kwoo India aamukethye, ndaamumbulila kitumi kila kinene kya kwenda maende kwoo. Yila Mutunga wakwatiye uvoo wu, niwatolokile auma kambini ya asikali, indi Mutisia niwonekiye akitoloka na akwatwa ni asikali ala angi mamwikalya vau kambini makimusuviya ndakese kutoloka. Mutunga nake alikile ngalawa nini yaendaa India ikuite miiyo ya kuthoosya kwo, na matuku atatu mathela yaatianiya na ngalawa ila Muli walikite.

Me nziyani ukangani mbuwa nyingi niyamauwiye, na kwookila kiuutani kyai na vinya mwingi, nakyoo kyookilya itulumo ndulu sya kiwu. Ngalawa niyavunziswe ni kyuutani na itulumo, indi andu avuthu nimavonokiye na katalu kanini ngalawa itanamba kuthua kiwuni, nawo ukanga wausya. Indi vau kataluni vatyai liu kana kiwu. Andu ala Mutunga wai namo vo, nimakwiye ni nzaa na wauni, atiwa e weka. Indi e vakuvi kukwa, kwa vaati nzeyo andu mai ngalawani yavitite nimamwoniye na mamwosa avonoka. Indi kwa vaati nthuku, kati wa andu asu mai melini isu, vai mundu umwe wa Avilika, na yila Mutunga wamwoniye niwasitukiye. Mundu usu ai o ula Muli wamantaa. Yila Muli wamwoniye, niwatavisye kavuteni wa ngalawa, kana niweesi Mutunga na ai endaa kumuwaa. Kwoou Mutunga niwoovaniswe na alikwa kundu wuungu wa ngalawa, vandu wethiiye andu angi ma Avilika matwikithitwe ngombo na makovewa vau. Mutunga avulanilwe namo atwikithwa ngombo.

Indi vau ngalawani nivookilile uwau wa ndung'u na andu aingi makwa, o vamwe na kavuteni. Nundu Muli niwamanyitwe maundu ma ngalawa, yuyu niwe watwikithiswe kavuteni ni kana nongo nutongoesya ngalawa yaathi kuvika kula maendaa. Ngombo nisyekangiswe ukangani syakwiya vo, indi Muli aisye Mutunga ambe kutwawa kwake monane, nundu nowe watialite ngomboni. Kwoou niwatwaiwe vala ve Muli, nake amwiya na Kiikamba ekale nthi ni kana maneene.

Muli niwamutavisye kana ti we wowaite umae Kitoo. Undu ula Muli wekitwe ni kutiwa ni mwiitu ula weevaasya, atwawa ni umae. Kwoou Muli niweewiye woo muno, na aenda kwa mundu muwe amukulya wa kwika. Mundu muwe amwiiye aoe Kitoo ni kana mwiitu aine kuleya Kitoo na ambiliilye kwenda Muli. Yu, yila Muli wamantanaa na nziya ya kwika uu, vau utuini nivookiye Mutiku weeyawa kana ai wooi mukwatu. Kwoou Muli niwakulilye Mutiku usu avete umae wa Mutunga na amuiva mbui imwe. Wiya wa Mutiku wathela, Muli ooniye andu ta matonya kwasya niwe wowaite Kitoo, na kwoou auma musyi aenda ngaliko sya Usuini. Muli eeiye Mutunga tiwe wowaite umae. Ongelile ndeto amukunuiye metho amwiya, yuyu nukumwon'ya undu ukumwika, amanye kana onake ni munduume.

Muli avangite aumye mwiyo Mutunga ekwe ukangani akwiye vo. Oona vatyi mundu ukesa kumanya undu Mutunga wakwiye, na nundu mai kwaasa ukangani na vatyi mundu ungi kuma Ukambani watialite i ngalawani. Indi atanamba kwiyaa Mutunga ekwe ukangani, nikwookilile kyuutani kingi kinene na kyavunzukungya ngalawa isu malikite muvaka yathikwa kiwuni. No andu ataano matangiwe ni kuvota kataluni kanini. Mutunga na Muli nimo amwe malikile kataluni kau, Indi matanaenda vandu vaasanga, onako ukungi wakatuluman'ya andu oonthe mavotwa kiwuni, makyenda na matekwenda. Nundu Mutunga niwesi kuthambiya nesa, niwathambiiye atesi kula weendete. Indi atananoa ni kuthambiya undu ukwa ngoo, mathweo nimamwikisye vandu utee wa nthi numu, vandu vai kithama. Ambiye kuthumuanga vau, nongo akwate vinya nundu kuthambiya nikwamunoetye muno. Anyookanga mwii, niwookilile na anganga vau, esa kwona vandu vai na ngunga. Niwakunikilile, na oona ta vai andu nthini, na athengeanga eewa makineena. Niwakwatiwe ni vwiya, indi oomiisya asya nukulika vo, ona vala vatyai kyeni kingi undu wona nesa kila kyai nthini, na ala methiwa mai vo.

Yila watonyeelile ngunga isu avethiye Aindi atatu, onamo mekitwe kithamani kyu ni kyuutani kinene. Indi mai ngalawani ingi. Niwakwatianiye namo, nundu amatumusya Kiiswaili nimamusungiiye, na amba kuseng'a. Mimaneeniye vamwe, na masuaniya undu mekwikwa maume kathamani kau. Mooniye ula useyo ni malike kataluni kanini kekitwe ni kiwu kithangathini utee wa kathama, na makithi kithamani kingi Muindi ula mukuu weesi. Kithama kyu kyai vakuvi, na utee wakyo vakothaa kwisila ngalawa syumite nthi ya Alavu syeendete nthi ya Aindi. Kwoou nimeekiye uu, na maenda vo. Yila mavikiye vau, kwa vaati nzeyo, nimeethiye ngalawa yaungamite vau yose kiwu kite munyu, nundu vai yiiya inini ya kiwu kya kunywa. Aindi na Alavu ala mai ngalawani isu nimamavoekiye, na mamosa, maenda namo India kula makwete nziya maendete.

Yila mavikiye India musyi witawa Kalikuti, Mutunga niwataanisye na Aindi ala wesanitye namo, indi umwe niwamunengiye valuwa, na amweelsya ai valuwa wu wukamuvikya kwake, embwa nukesa kuthi kumukethya. Mutunga ndeesi kusoma kana kwandika, na wo waandikitwe na kithyomo kya Kiindi. Kwoou kila kyaandikitwe valuani usu ndaakimanya. Meethiitwe mamanyanite onesa, na Mutunga niweewiye utanu kwathwa musyi wa mundu vala utonya kwisa kuthi.

Mbee Mutunga aendiye akimantha vandu va kwikala. Indi yila kwatukye, avutani nimamumbuukiye, na mamuvuwa, na mamwikya utee wa nziya. Vatyi kindu maamuvuna, nundu ndai na kindu ateo nguwa ila weekiite. Ekalile vau amititwe ni nziku, na e vakuvi kukwa. Indi kwakya, mundu umwe Muungelesa wai ndakitali na mumiseni, avitite na mutokaa wake, niwamwoniye na amwosa amukuwa, na aenda nake kwake. Niwamuiitiye kula waumiitwe, na vamwe na muka mamwosa ta mundu ute wikalo, ni kana ekalae namo. Tene amiseni asu mathukumite Mwambasa ivinda yaasa, na makemanyisya Kiiswaili, kwoou nimatonyiye kuneena nake, Mutunga niwawvuukiye ngoo, kwona andu mekwikwan'ya kithyomo me nthi ngeni, na kwona vandu utonya kwikala atekukiya ta wisa kuvuwa yingi ni mikola.

Amiseni asu, Yakovo na Matha Vulesa nimamutavisye Uvoo Museyo wa Yesu Kilsto, na eetikila atwika Mukilisto. Ekalile namo vau ivinda yaasa, na amiseni mamumanyisya kusoma na kwaandika, ona kithyomo kya Kiindi. Ivinda yimwe amiseni asu maendete kundu kungi kutavan'ya Uvoo Museyo, nimatulanisye na Muli. Eethiitwe akyendaa kwinuka, indi ndai na mbesa sya kumya tikiti wa ngalawa. Kwoou nimamwosiye onake ekale namo, akimoan'ya mbesa sya kwinuka.

Kwa nziya isu, Mutunga na Muli nimoonaniye yingi, na matelema muno, nundu kila umwe eesi ula ungi niwakwiye. Indi yuyu, nundu me eli nimatwikite Akilisto, matyai na umaitha kati woo. Vandu va kwithiwa me amaitha umwe na ula ungi, yuyu matumiye nduu nene. Vandu va kumenana umwe na ula ungi, yuyu mainiye kwendana, otondu umanyisyo munene kwa Akilisto waasya nimendane ene kwa ene, na mundu ende amaitha make. Umaitha wula mai nawo me musyi, niwathelile na wavoa ta mwaki wavoswa vuu. Vandu voo va kumanthana mowaane, yuyu matiniye kwikalanasya na mesa o kwinukan'ya.

Ve maundu maingi ma nthi isu ya India mamamanyiye, ta mwikalan'yo wa Aindi vamwe na kwimanyisya kithyomo kimwe kyoo kila kisikiye muno. Indi matyaathi makyanganga na kwona kundu kwingi, nundu isu ni nthi nene na yusuite andu ki. Kindu kimwe kyamasaanisye yuulu wa Aindi, ni kana nimetilanganitye nguthu na nguthu, kwianana na kithiyo kyoo. Nguthu imwe ni ya ala metawa Mbulaamini, namo makwatiyaa wiya wa walimu kumanyisya andu ala angi, na wiya wa uthembi na uthaithi, kwaatiiya mavuku metawa Veta. Eitu ma Mbulaamini matwaawa me syaana nini. Ve nguthu ingi yitawa Kisatilya, nayo ni andu ala masumbikaa, na aume moo nimo mokitaa kauni, na nimo makuwaa miiyo ya kwaathangana na kukita. Ingi ni nguthu yitawa Vaisya, nayo ni andu ala atandithya na akuni ma viasala. Nguthu ingi ni ya athukumi, na yitawa Sutula, ala mathukumaa mawiya momu na moko moo, ta kwiimiya na kuithisya mavwana ma nguthu ila

ingi. Na ve andu angi ma nguthu yitawa Akyandala, kana andu matakiitwa ni ala angi. Asu mekalaa kando vyu kuma kula kwi nguthu ila ingi, nundu meyawa mavulana na angi ai nimekumavukya mwiini na thayuni. Asu nimo mavyaiyaa syoo, na kukuwa simba sya indo na sya andu, kwathukya vala makwiya na kutwaa kula simba iviviswaa, nundu Aindi aingi matithikaa mii ya andu akwu mekaa kumivivya na makinyaiikya muu woo.

Nguthu isu syoonthe yila vatonyeka nisyivathukanasya vyu ona ukethiya mundu wa nguthu imwe ndatwaa ungi wa nguthu ingi, kana kutwawa ni mundu wa nguthu ingi. Muvathukan'yo wu wa andu kwianana na kithiyo kyoo, niwuthinasya Aindi muno nundu aingi nimendaa kuwathukangya indi ve vinya. Kundu kumwe na kumwe, amwe nimatonyaa kwathukangya muvathano na makivulana ene kwa ene, ta andu na andu. Atongoi ma kisilikali yoo nimeethiwe makitata muno kwathukangya kivathukan'yo kyu, na matonya kwianiisya uu kwa kilungu, indi ti kila vandu.

Ivinda ya kwinka yavika, Mutunga na munyanyae Muli nimalikile ngalawani yamaete movaka Mwambasa. Kuma vau malikile ngali ya mwaki maumiya Kivwese, nundu yu nikwookite mawaalyuko kuu nthi yaitu ya Kenya. Ngali ya mwaki ni kindu kimwe kya mbee kila kyaetiwe ni ukoloni, weethiya nikukuwa andu na miiyo kumya Mwambasa kuvika Ilovi na kuvituka kuthi Kisumo kana mwangali wungi wiithi kuvika Kambala, Ukanda. Vai mbasi yaendaa kati wa Kivwese na Kitui, o yimwe kwa kyumwa. Indi makulya uvoo wayo meeiwe yeethiwe inathukiye, na yamba kukoma movaka iseuvwe, na vatyi mundu weesi yila ikaseuva. Kwoou, Muli na Mutunga maumiya ngaali Kivwese nimatwiye muke na maau, vandu va kweteela matesi yila mbasi ikaseuva. Maatiiye nthimo ya Akamba ila yaasya kana kithima ki mbee kityikwataswa. Makinyiye kalulu, makwatianiya na andu ala angi maumiye vau Kivwese. Mai na miiyo militu makwiite mailiilite mukwe na ingi maasulya na kituo. Muli na Mutunga mesiye kutaanisa yila mavitukiye Kisasi, mamina kuinga usi wa Nzeeu. Andu ma Muli nimathamite kuma Kithambangii makathi kutuwa vandu vetawa Kyangunga. Kuma vau, Mutunga enukiye eweka movaka avika musyi. Andu oonthe maseng'iyie na matana muno nundu wa kumwona yingi, e muima.

Mutunga avikisye ngewa yake vau, nakwo kweethiwa kwiituka. Ona wasya wake weethiwe ukyenda kuthela, nundu aneenete ivinda yaasa atekuungama nundu andu meethukiisye mena wendi mwingi kwiwa ngewa yake. Vatyi andu angi maaona maundu ma muthemba usu, ala woonete kyaloni kyake. Andu al mai wumbanoni mekalile mamusyaisye na kumuketeeya metho akimatavya ngewa isu yake. Amina kumatavya undu weekiye na wooniye, andu mwe nimookilile matambuukya maau nundu wa kwikala nthi ivinda yaasa. Aingi nimendiye kumukiita kana kumukethya na kwoo. Andu angi matanenuka nimamwiye makooka yingi kumwona na kumukulya amatavangye maundu angi mbee, yuulu wa kyalo kyake kyu kyai kyaasa muthemba usu.

Vatavituka matuku meana una, mundu umwe wai kyathini kyu kya kweewa ngewa niwookiye kwonana na Mutungu, vau musyi kwoo. Mundu usu eetawa Mumo wa Mutinda, na ai mwalimu vau Mulango. Andu mamwitaa Mwalimu kana Mwalimu Sakayo Mumo, na angi makimwita Ee-Mutinda. Eeiye Mutunga, "Mwa Mutunga mwanaa Musili, unatutavisye ngewa ya kwendeesya muno, na twatana kumithukiisya. Nye nisomethasya sukulu vulaimali vaa Mulango, na syaana nisyendaa kukulya imanye maundu maingi. Onakwa nye ninendete kukulya mokulyo. Kwoou nina mokulyu mavuthu vala wui. Ya mbee, nikulya andu ma India maisaa muno muno liu mwau? Ikulyo ya keli, andu ma India mawaa muno muno mowau meva? Na ikulyo ya katatu, andu ma India mathaithaa muno muno ata?"

Mutunga niwataniye kwiwa akikulwa maundu ma kula waendete. Ikulyo ya mbee asungiiye mwalimu amwiya: "India kwi maliu ma mithemba na mithemba, ota kuu kwitu undu kwi mithemba ya maliu. Indi muno muno liu ula andu makwo maisaa kila vandu ni musele, na liu usevitwe na nganu ta kindu kimwe kitawa kyavati. Nimanyusaa kyai, ona niasya ndeto isu yumitye kithyomoni kya India."

Mwalimu amukulya, “Na maisaa nyama sya kyau? Ni sya ng’ombe na mbui ta kuu kwitu?”

“Ekai ti andu oonthe ma India maisaa nyama. Ona aingi moo maisaa liu wa mavoka vate nyama nongi. Nundu kwi amwe maasya ng’ombe ni nyamu ntheu kwianana na uthaithiwoo. Kwoou matyiisaa nyama syayo matikethiwe makivitya.”

Mutunga aendeeya: “Ikulyoni ya keli, kukon’ya mowau ndonya kwamba kukwiya kana ndakitali ula mumiseni nekala kwoo, niwakite sivitali vau, na kwoou ninoonaa andu aingi awau ala mookaa vo amaiite, na ndakitali akindavangya mowau moo. Aindi mawaa mowau ma kila muthemba, o tondu naitu kuu Ukambani kana Avilika tuwaa mowau ma mithemba na mithemba. Kati wamo, ve wituuwo, na ndetema ya malalia, na mowau ma mbio na itema, na mowau ma kithui ta kukoowa na ikuwa, na mowau ma ngoo, na mowau ma syaana ta mukambi na kwaanda mamutha. Aindi aingi nimasyaa syaana nyingi, indi vamwe na uu tuukenge na twaana tunini nitukusangaa o muno.

“Ta misyi ila minene ya India, ta Vombei, na Ndeli, na Kalikuta, kwi andu aingi ala ngya vyu, ukethiya ona matyona vandu makoma mekaa kukoma nziyani sya misyi kana mitaoni ya kiwu yila kute mbuwa. Aingi ma asu ngya mekala taalini sya misyi makivoya liu kana tuvesa; na angi matindaa ing’olani makimantha kindu maya kana tukula tutembukangu matonya kwivwika. Ala makusaa utuku makolakolanaswa kyooko makithi kuvivwa, nundu kaingi Aindi matithikaa kimba kya mundu akwa, mekaa kukivivya na makyosa muu makithi kuwika mbusini kana kundu kungi.”

Yuyu Mutunga niwaeleisye Mwalimu Sakayo Mumo uvo wa uthaithi nthi ya India. Amwiiye kana, “Kila noonie kingi ni makalu manene na nyumba sya kuthaithiyaa. Makaluni asu kwi mavisa masevitwe na yumba, kana ndaka, kana syuma, kana mbwau na ilungu sya miti. Andu ala maatiiya uthaithi wu witawa wa Kiindu, maasya mavisa asu ni “ngai” syoo, na uthaithi wu woo wi “ngai” isu sya muvwanano ivitukite milioni ili! Kwoou kila mundu e ‘ngai’ syiana una. Mavoyaa ngelekan’yo isu sya mavisa asu metaa “ngai”, kwooundu wa mavata ma mithemba na mithemba.

“Undungi Aindi maikiiyaa, ni kwasya kana mundu akwa ekaa kwisa kusyawa yingi indi akisyawa ta nyamu ya kithekani, kana mbaka, kana kindu kingi, o kwianana na undu watilyi e thayu wa kimundu. Maasya veva wa mundu weendeeyaa kusyawa yingi na yingi o akisyoka vaa nthi, ena mwii wungi ta wa mundu, kana wa nyamu, kana wa syindu ta maviya ila ite thayu wa mwii. Athaithi ma Kiindu ve amwe avuthu maikiiyaa kana Mulungu evo, ula woombiye syindu syoonthe. Indi aingi matilunganaa na wiikiiyo welekele Mulungu nundu wa kwikwatiliilya mithemba ya “ngai” sya mivwanano. Mataluni moo na nyumbani syoo sya kuthaithiya, ona misyi ya kwikala, nimathembaa syindu ta maliu, kana malaa, kana mbesa, kana motana. Mundu akivota italuni no nginya ethiwe nuthambite akatheya, na akyumya syaatu. Nziya nene na ya vata ya uthaithi woo, ni mundu kwikala nthi atekunyaunya kana kuneena, avindiisye ki, ivinda ikuvi kana yaasa, na akithiwa akivoya ki nthini na veva wake.”

Mutunga niwaendeeye atavya Mwalimu kana nthi ya India kwi mithemba ingi ya uthaithi, ta Ukilisto, uthaithi wa Makalasinga, na wa Kiisilamu, oou kweendeeya kuvika mothaithi angi.

Mamina kweeya ngewa, Mwalimu Sakayo niweeye Mutunga, “Ninatunga muveya muno nundu wa maundu asu wambeelesya, na ala angi unatutavisye tumbanite. Yuyu nye niona ngewa yaku ni ya kwendeesya na kumanyithya andu maundu maingi ala meekikiye thayuni waku. Kwoou andu aingi nimalite kumiwa, na niona onamo makendetheeswa kumiwa. Nye ngatavya syaana sya sukulu ngewa isu, nasyo nonisi ikatavya asyai masyo. Undu ula nguukulya ni kana nutonya kwaandika ngewa isu yaku ikatwikithwa ivuku ya kusomwa ni andu aingi. Unatutavisye kana yila wai India niweemanyisye kusoma na kwaandika. Kwoou, ukekiya uthangaau wiyani usu wa kwaandika, no umine ivuku na yiisevwa yumwe ni aumya ma mavuku. Ona vala nye ndyaamba kwaandika ivuku, ninisi ki kana kwaandika ivuku ti

undu uvuthu. Ve wiya mumu wutuma mundu etikya yuutiya, ta mundu ukwiima mbuwa yauwa. Indi, kwoou suaniya, vatonyeka waandike ivuku yikwitwa MUTUNGA NA NGEWA YAKE. Ngavanga muthenya umwe wuke kuya sukulu nisomethasya, weeeye syaana maundu amwe ma ngewa isu yaku.”

Nimataanisye, na Mutunga atiwa akisilya ndeto isu sya Mwalimu Sakayo Mumo, na ethiwa ai atonya kwaandika ngewa isu yake ikasomawa ni andu ala mesi Kiikamba. Ve o andu angi mookiye mavinda kwa mavinda kwonana nake, na kumukuliilya maundu ma kyalo kyake, na vata wa kisomo, vamwe na kwosa Ukilisto. Asu mai maundu eli ma vata kati wa ala mai meu Ukambani, ala yuyu Mutunga weethiye andu makimanyaiikya na kumatwaiiya na mbee, mena uthangaau.

4. Mutunga na Maundu Ma Musyi Kwoou Kinthini

Mbeeni Mutunga niwekalangile akikulya maundu ma musyi, na ma utuini, na ma utumoni woo, ni kana amanye undu kwithiwa kweethiwe ivindani yila wai kyaloni kyaasa. Ve andu amwe weesi atanauma musyi, ala weethiye makwiye, na eewa kyeve nundu woo. Syaana ila watiye syi nini, vamwe na imwe uteesi, nisyaneeviye syatwika eitu na anake aima, na ta oonthe ma muika wake eethiye matwaiwe kana matwaaniye, na makaka misyi yoo. Andu angi eethiye mathamiye maenda kutuwa kundu kungi kukuvi kana kwaasanga. Niwendiye kwisa kuthi kukethya ala meesene, na amwe moo mai kyathini kya kumuthokya, na angi nimambiliilye kukaa kumukethya itinani vau musyi kwoou. Yila wai kwaasa kyaloni kyake, niwekalaa akililikana andu make musyi, na nthi yoo Ukambani, na mavinda angi akyoota ndoto yuulu woo. Kwoou, enuka niwendiye muno kutavwa uvoou wa andu na maundu ala meekikiye kuma athi.

Vau vetawa Mulango o vakuvi na kwoou Kithambangii, nivaakitwe myako ya maundu ma vata. Vala miseni ya Anzalumani yaakiye yooka vo, yuyu nivo vai myako isu ya vata. Imwe mivuthu yaakitwe ni amiseni ma mbee, indi Anzalumani mauma vo ivinda ya Kau ula Mukuu wa Mbee, nivookiye angi kuma Ameleka na Kanata, namo maendeeya kwaka nyumba ingi. Mwako umwe wai wa nyumba ya ikanisa. Vau andu aingaingi nivo maendaa muthenya wa Kyumwa, kwina, na kuvoya, na kwiwa uvoou wa Mulungu na wa Yesu Kilisto. Andu aingi vau vakuvi na Mulango nimeetikilite, na kwoou Mutunga niweewiye utanu kumanya kana ve Akilisto aingaingi utumoni wu wa kwoou. Niwambiliilye kuthi Mulango muthenya wa Kyumwa, kuthaithiya vo, na kwona ala namo mathithiyaa vo. Andu amwe mbeeni nimamwiloelaa e vaasa, nundu wa ukewa wula watavitye andu ala mookite kwoou kumuthokya na kumwithukiisya.

Nyumba ingi yaakitwe vo yai nyumba ya sukulu, vala syaana syasometheswaa. Yila Mutunga wai munini, ti asyai aingi mendete kutwaa syaana sukulu. Vamwe na uu, vai nyumba o imwe ya sukulu, indi mavinda angi syaana syasomeyaa ikanisani nthini. Yuyu eethiye ve nyumba nene ya sukulu, na niyaanitwe ukethiya vena ilasi itatu. Onamo asyai aingaingi meethiwe makyenda kutwaa syaana imwe syoo sukulu, muno muno syaana sya mavisii. Mutunga e munini ndaathi sukulu, nundu asyai make matyoonaa ve vata wa kutwaa syaana sukulu. Yila wai India niwo amiseni ala mamusuviyaa mamumanyiisye kusoma na kwaandika, o undu wawetiye kyathini kya kumuthokya enuka.

Ya katatu yai nyumba ya kuiitiya andu, vala veetawa sivitali. Yu ni isyitwa yumanite na kithyomo kya Kiingeleza, *hospital*. Indi Akamba matyi ndeto yambiliilasya na “ho”, kwoou maathukangya kilungu kyu matiwa na kila matamukaa nesa, “sivitali”. Nyumba isu nivo andu ala awau mookaa kana kweetwe ni kana maiitwe. Niveethiawa vakikala muiiti umwe wa aiiti ma miseni kuma Ameleka kana Kanata. Aiiti asu nimatethasya wiya museyo wa kuiita andu. Vamwe na andu kuiitiwa vo, vai vandu va kusyaiya, na iveti mbuthu syaina kuumwa

nisyaendaa kusyaiya vo. Andu ala awau maiitawa mowau ma kila muthemba ta: ikuwa, na itau, na kithui, na kutulika kwoko kana kuu, na kuumwa ni nyamu ya nthi (nzoka), na kwalwa ni mutwe, na kwalwa ni maayo, na kwituuwa, na manai, na mowau ma ivu na mbiyo kana itema, na ndetema, na mowau angi ala mathinasya Akamba. Ivinda ya mbee awau maiitawa mana matekuiva kindu, indi itinani nikweethiwe no nginya andu maive kuiitwa na kuthoowa ndawa sya kutumiyaa mundu e musyi.

Kwoou Mutunga niwesiye kuthi vau Mulango, na eeloela myako isu minene, ona vala nokwithiwa yai o vo atanaenda kyaloni kyake. Indi yu, andu nimeethiitwe makitumiya myako isu kwa wingi, yaani kuthaithiya vau ikanisani, kusomeya vau sukulu, na kuiitiwa vau sivitali. Nyumba isu vamwe na kwianiisya mavata ma andu, ni ta syai ngelekan'yo ya kwolota mawaalyuko ala meethiwe makingiva anduni ma Ukambani na Kenya. Kundu na kundu nikweethiwe kukyakwa misyi minene, ta Kitui mbene, na Masaku, Mwambasa, Thika, Ilovi, Nakuru, Kisumu, na kundu kungi. Nikweethiwe kukinzwa nziya mbaamu kana taali (lelu) sya kweendela mitokaa, ona vala isu ndyai inamba kwingiva. Ta amiseni amwe ala mekalaa vau Mulango, mai na mitokaa. Kyu kyai kindu imbya Ukambani, na andu makothaa kwiloelaa mutokaa mawona wuungyi vandu, kana wuvitite wiimaulukilya kitoo kwi thano. Akamba avuthu vau Kithambangii na Mulango mai na vaisikili, na onayo yai kindu kya kwiloelangwa ni ala matamyonangaa. Mutunga niwasuaniye kwisa kuthukuma akwate mbesa na akithooa vaisikili kana kisuululu, o undu ungi yakothaa kwitwa.

Vau musyi kwoou, Musili ithaa Mutunga ai na iveti itatu. Inyaake Kambuwa niwe wai wa mbee, na akaatiiwa ni mwiiuwe wetawa Kanini, nake usu akaatiiswa mwiiuwe ungi wetawa Koki. Iveti isu syi itatu nisyasyaite ukethiya musyi wa Musili niwusuite andu. Mutunga ai na mukuuwe wa mwanake wetawa Mumo, na ungi wa mwiiu weetawa Kasyoka, kuma nyinyani umwe. Vamwe na uu, vai ainae atatu. Kanini na Koki, iveti ila ingi sya Musili onasyo syai na syaana. Nundu syaana imwe syasyaiwe Mutunga e kyaloni, esiye kusyona enuka. Musili ndatavanasya utalo wa syaana syake, nundu Akamba matitalaa andu, makyona ta vatonya kuka undu uthuku yuulu wa syaana isu kana anduni asu. Yila mutalano wa andu wesiye kweetwe ni Angelesa ala masumbikite Kenya, vatonyiwe ni kumanthwa nziya ya kumanya utalo wa andu matekatalwa moondi, eeli, atatu, na kweendeeya. Kila mundu niwanengawe kalungu ka kamuti, na itinani ilungu isu nisyo syoombanaswa syiitalwa nesyo vakimanyika utalo wa andu. Kwoou, twiika kwasya kana Musili ai na syaana nyingi tutekwitala. Indi vatingwa kaana ona kamwe kalikite sukulu yila Mutunga wai kyaloni. Itinani enuka, niwo waeleisye ithe na aa-inyaake useyo wa kisomo, na matwaa twaana tumwe sukulu vau Mulango.

Mumo mukuuwe wa Mutunga niwatwaanite, o na Kasyoka mukuuwe wa mwiiu niwatwaitwe, na akambiliilya kukwata syaana. Indi Mumo ai na iveti ili, na kwa kitumi kina, ndai anamba kukwata syaana. Kitumi kyu tukakiwa nesanga itinani.

Itina wa matuku mavuthu kuma Mutunga enuka, asyai make nimoombanisye atumiya (aume na iveti) avuthu ma mbai yoo, Aombe. Musili na aka make Kambuwa, Kanini, na Koki, vamwe na syaana syoo ila nima ta Mumo na iveti syake, meetanite makomana vamwe, ni kana mewe undu asyai ma Mutunga mavangite yuulu wake. Andu maina kuka nimambiliilye kweeyanga ngewa, vamwe na kunengwa liu maya. Musili niwowaite nduume nene, ya kuiwa ni andu asu, na iveti nisyauwite maliu meaniye ta ngima, na isandi, na isyo, na usuu. Ona kyai kyai vo, indi ivinda yu andu matyanyusangaa kyai muno, no indi kyeethiwe kikivota anduni. Mutunga niwesene nakyo muno, nundu yila wai India kyai nikyo andu manyusaa vala wekalaa.

Andu mamina kuya na kuvuna, Musili niwambiliilye kumaelesya vata wula watumite amomban'ya. Aisye, "Andu maitu, mwikiye nesa kwitika utumani witu na mwooka kyathini. Nakyo ni kyathi kya vata muno vaa musyi witu kinthini. Niendaa kumutavya maundu ma kiimusyi, ni kana mumamanye na tukyoowan'ya, kwianana na woni witu twi vamwe.

Muukamba aisye, ‘Vatyi mundu utang’okya ungi utumo.’ Nienda tutungianiye mosuaniyo maitu, na wui witu, tumanthe undu tuuthi na mbee tung’oke utumo wuu tunakeneiye. ”

Musili niwaendeeiye na kuneena, “Yingi, Muukamba aisye, ‘Wetelee ndakusaa.’ Nye na andu ma musyi wakwa twekalile ivinda yaasa twetelee tukyona mwaana waitu Mutunga ta ukesa kwaaluka kuma kyaloni kyake. Indi mbuwa ya nzwa na mbuwa ya uuwa, nisyookiye na syavituka, na syasyoka syooka yingi na yingi o syiivituka. Twethukisye na iliko twoona Mutunga ndakesa kwinku, nokwithiwa ooiye kana aakwiya kula waendete na twaaleya kumanya. Twakwatiwe ni kyuuyu kingi, na kwitikasya methoi ma methoni na ma ngooni.

“Nimwisi kana Mutunga akyuma kuu ndai anatwaana, ona tutyai tunambiliilya kumukuuniya, nundu ai o musanga. Otou, nimwisi kithiyo kya Akamba, kana mwaana wa munduume anakwa atatwaanite, musyi wake withiwa o wakwa vamwe nake. Indi kusyiyi na kana musyi wa mundu tosu ndukathekeleelye vyu na vyu, ta mii ya syoongowa, asyai nimamutwaaniyaa ni kana kivetu kyu kithiwe kyake na kikisyaa syaana syitaniswae nake. Kwika uu ni kwinzila nyumba yake ndikavaluke, na kumumantithya musyi wi andu mekwitaniswae nake. Kwoou, nye na aainyaa Mutunga, nitwasuaniye tumumantithye kivetu kitwawe ni mukuuwe Mumo indi kithiwe ni kyake, o tondu mwisi Akamba mekaa. Nitwamukuuwaniye kwa mutumiya witawa Kilonzi na muka Kakwasi, ala matwiye vaaya muingo wa usi wa Nzeeu. Twambiye kumamanyithya thina ula wai vo, na kimako kila twai nakyo nundu wa kwasya mwaana waitu Mutunga. Nitwamakulilye matunenge tumaasisye mwitu woo ula mukuu, witawa Kailu, ni kana atwawe ni Mumo mukuuwe wa Mutunga, o tondu Akamba mekaa yila mookiliilwa ni vata wa muthemba usu.”

Kambuwa inyaa Mutunga, niwatumuiye na asya nukwongela ndeto sya muume vinya. “Nye ndyakomaa ngathumuwa, nundu wa kulilikana mwaana usu waitu Mutunga, undu withiwa akwiye ate kivetu. Kwoou nitwaneeniye na Mumo, twamumanyithya nesa undu tukwenda na kila kyuutuma twenda uu. Nundu Mumo ndai anatalithya ta vatonya kukila undu wa muthemba usu, niwatwiye tumweeke ambe kuvindiisya, nundu ai na kivetu kingi kila watwaite, kitawa Sekese. Twamweleisye na twamuthing’iisya atwae Kailu ethiwe mukaa muinae, indi akithiwa niwe ukumusuviya na kusyaa nake, masyaiye Mutunga ndakethiwe akwiye vaatiwa vate mundu wa kumulilikana kana kwitaniswae nake. Twamwiye aleya kwika uu vakeethiwa nzoni muno anduni, na makoona ta ukunava muinae. Yila wesiyee kututavya undu we na muka Sekese mooniye, atwiye niweetikiisya undu ithyi asyai make mendiye eke.”

Kwoou nake Mumo niwetisye anengwe uthei atumue tuteto tuvuthu. Niwaisye, “O undu asyai makwa maweta, nimambeeteiye vata usu wa muinawa Mutunga. Ninawusuaniye na kivetu kyakwa Sekese, na twoona nuseyo nianiisye vata usu wa kwakiya muinawa musyi. Indi twooniye e useyo twambe kuneena na Kailu, tumanye kana akeetikiisya kutwawa na isyitwa ya muinawa Mutunga. Kailu ndaaemwa ni ndeto sya muthemba usu, nundu wu ti wiko weeni kwa Akamba. Ve andu angi utumoni wuu witu wa Kithambangii onamo meekiye uu, na syaana ila masyaiye syaendeeya o kwitaniswae na aaithe ala mai akwu.

“Kwoou nye nineetikilile kutwaiwa mwitu usu wa Kilonzi na Kakwasi. Asyai make na makwa nimeewaniye, o undu kwikawa, na syithiyo sya kutwaana syeaniswae nitwatwaaniye. Yuyu Kailu e vaa, nimumwene, na mwamusisya nesa nimukwona nuneenewe e vakuvi kusyaa. Wu ni undu wa kututanithya ithyoonthe, ona niasya Mutunga niwe umwe ukutana muno. Nye mwa muinawa, ndyaaenda isyitwa yaku yikale ta yooiya yiimani iliku yite kitulu. Neekiye undu nthimo ya Akamba yaasya, ‘Kiiva kituaa kingi!’ Tondu nye nai na kivetu kyakwa, Sekese, ninakutwaiye kingi kithiwe kyaku, na nikyo wene vaa, me eli vamwe na i kyakwa. Kivetu kyakwa tuyaamba kukwata syaana, indi kii kyaku ki vakuvi kusyaa, na ithyoonthe nituutana.”

Vau moombanite vai kivetu kimwe kikuu kya utuini, Ng’amaithya, nakyo nikyaneeniye o tuteto. “Asi Mutunga niweekiwe nesa ute vakuvi. Yuyu ula wombiye andu oonthe

nunakutongoesye wathi kundu kwaasa muno na wathelekelya ivinda yaasa muno, muvaka unesa kwaaluka musyi vala waumiye. Yuyu unookiye weethiya useuviswe musyi, na nuuwona na metho maku mbene, o yila tuteesi kana nukesa kuwona. Yuyu mwaana, niwaunika kuka kwithiya wina kivetu kiito.”

Onamo asyai ma Kailu nimatumuiye masya, “Yii onaitu athoni ma musyi wuu, twina utanu kwona mwaana uu waitu. Tukinengane mwaana waitu atwawe musyi wuu wa Ee-Kitoo, Musili na Kambuwa na euwe make, tutyeesi kana ula watwaaniwaa nukesa kumaaluka tumwone e thayu. Yuyu we mwanaa Musili na Kambuwa osa kaana kaa kaitu twaketiye Kailu kasyawa, mwikalani’ye wiikasuviyaa, na mwongelwe syaana singive ta maangi me thyakani. Yuyu utilyi ta mundu wakwiye na athayuuka. Indi yuyu nitwisi nesa ki, kana wikalite wi thayu na wanganga muno wamanya kitulumani’yo kya undu nthimo ya Akamba yaasya kana, ‘Utaathi kyalo, onaa inyaaake ta we wisi kuuwa e weka!’ Yuyu tukinengane mwiiu waitu vaa musyi kwa Musili na Kambua, ona vala ndweesikiwe kana wi thayu, twai na wikwatyo kana vaa akoona wikalo, na akasuviawa nesa Mutunga e thayu na ate thayu. Tutyaamwikya itheka, twamunenganiye musyi wi andu, na yuyu nitukwona nuneenewe asyae, ongelange andu. Twina na utanu muno kwona kana ula twanenganae mwaana waitu atwaiwe atevo yuyu evo.”

Yuyu Sekeseke niwakulilwe undu withiwa akisuaninya yuulu wa Kailu. Asungiiye akiwa nzoni nundu asyai maivo, ma kuma kula Kailu wasyaiwe na kuma kula yuyu watwaiwe. Aisye, “Nye onakwa nina utanu, nundu Kailu ni muto na e vakuvi kusyaa. Kaana kau wisyaa kakeethiwa ta kaana kakwa, nundu nye kuma natwawa ndyaamba kusyaa ninaungamiye nekala muthemba wa ngungu. Yuyu Kailu asyaa akatuvangula nzoni sya kwikala tute syaana. Ona vala nye nonikalaa nina wikwatyo, kana onakwa nongesa kusyaa, withiye nitwavwanana ki. Mumo nakwa notweendete kwa mundumuwe kwausya na tukaitwa, kwoou notwetele undu nisa onakwa kwiitava, ngasyaa.”

Ukomano wu wa andu niwaendeeiye o kuneena ndeto syelekele Mutunga na andu ma musyi. Yu maneena maundu asu, we ekalite avinditye o ethukiisye. Indi nthini ngooni ekalile akiteenya nundu wa maundu asu wewite, maundu utatalithasya. Maundu asu ma musyi mamutumbuukiye ta kindu kya kutelemya mundu. Eekulilye mokulyo momu muthemba wuu. “Ikulyo ya mbee: vatonyeka ata kunengwa kivetu kwa kithuumukilo? Ikulyo ya keli: ethiwa mukuuwa Mumo niwatwaaniye tene, atwaa Sekeseke, na matyasyaa kuvika onayu, matonya ata kulekya Kailu atwike kivetu kya mundu ungi vandu va kwikala nake ethiwe akimasyaiya syaana? Ikulyo ya katatu: Ethiwa mukuuwa Mumo niwatwaiye Kailu ona vala ninye wamutwaiye na isyitwa yakwa, na yuyu ni muto, vatonyeka ata kuvenwa kivetu ni muinae? Wu ni undu wi vinya. Nye ninengete mukuuwa ndaiya nene, na ndikwona nailite kumuvana kivetu.” Mokulyo ma muthemba usu nimamuthinasya kukineenwa, indi niwakiyaa kumaweta anduni asu ma musyi woo.

O kweendeeye na kuneenwa, Mutunga niwakulilwe kana ve undu ukwenda kuweta. Niwewaa vwiya kuneena mbee wa andu akuu, na asyai, nundu andu asanga nimo manenganae ndaiya kwa ala akuu. Niwakulilye ambe kunengwa ivinda ya kusuaninya mbola, ndakese kuneena ndeto itekwendeesya. Indi niwamatungiyeye muveya nundu wa kumuthokya enuka, na nundu wa kumumanyithya undu meekangiye yila wai kyaloni, meethin’ya muno nundu wake. Mutunga ndai anamba kutumusya Kailu, me eli meekaa o kwikanisya metho kukineenwa. Kailu nowe weesi undu wavindiisyya yuulu wa Mutunga. Nake Mutunga nowe weesi undu wavindiisyya yuulu wa Kailu.

Andu asu moombanite nimatwiye mambe kunenga Mutunga uthei wa kwisilya, ni kana emasungiya mone kusuaninya kwake maunduni asu maliku ma kimusyi. Kwoou kutanatukanga nimanyaiikiye, amwe matiwa vau na aangi menuka misyi kwoou. Matwiye kyathi kya kumbana yingi vavituka syumwa itatu. Mutunga atiiwe akisilya, na mesilya asu mamululumilya muno, weethiya ematanyuka ngooni kila muthenya na utuku.

Ivinda yu ya kweteelanga eisa kunengane woni wake, Mutunga niwendaa muno onane na Syokau yingi, maeyange ngewa. Indi syithiyo sya Akamba nisyamavatanaa, andu makyona ta matonya kwiina kukoma me eli, nundu matyamanyikite ta methiwa mesa kwenda kutwaana. Mwiiitu akivaswa ndavatawa kwonana na mwanake ula ukumwivasya. Indi kindu kimwe kya utanu kwoo Mutunga na Syokau, kyai kwithiwa kana me eli nimamanyite kusoma na kwaandika. Mutunga amanyiiswe kusoma yila wai India; nake Syokau asyai make nimamutwaite sukulu vau Mulango, ona vala ti syaana nyingi sya eitu syasomaa ivinda yu. Asomangiye avika kilasi kya katatu, indi weethiya no utonya kwaandika na kusoma maundu. Kwoou, Mutunga na Syokau nimambiliilye kwaandikaniya valuwa, onethiwa ndwai uvuthu kwonana metho kwa metho. Indi onamo matyai manavika vandu matonya kwambiliilya mivango ya kwisa kutwawa na kutwaana, nundu matyaaenda kusemba mavote kilasi kyu. Meetelete mambe kumanyana nesa, na kumanyithya asyai mivango ya muthemba usu, embwa nimakesa kwithiwa nayo, na mambe kwiymban'ya kumesya musyi woo ene,.

5. Yuyu Mutunga Akoosa Kailu Atwike Muka Wake Kana Ndemwosa?

O kwianana na undu andu ma wumbano wa musyi matwiye, nimeetungianiye yingi vavituka syumwa itatu. Kila mundu ookiye ena wauni wa kwiwa undu Mutunga ukusungiya, amina kutavwa kana yila wai kyaloni kyaasa, niwatwaaniwe Kailu, na kana yuyu usu ai muto. Valikile utanu mwingi wumbanoni yila andu mooniye Kailu auka vo akikite kaana kaukenge. Kai kaana ka kelitu, indi katyambite kutwiwa isyitwa. Kwoou andu ma wumbano kila mambiye kwika ni kwiloela kaana kau kaneethiwe kasyaitwe. Kila kiveti kikuu kya utuini, Ng'amaithya, niwe wosiye mwaana asyawa. Kiveti kyu nikyo kyai mwisikya vau utuini, na kyesikisyaa iveti syoonthe sya kila musyi, ila syeethiwe ikisyaa, nginya weethiya syaana nyingi syesile mokoni make. Andu manengae Ng'amaithya ndaiya nene, nundu atethasya wiya wa vata, wiya wi muvakani wa kikwu na thayu. Na atethasya wiya wu mana, atekwitya kana kunengwa ituvi. Indi, nundu asyai oonthe ala watetheesye na utetheesyaa kusyaa, methiawa na utanu mwingi, nimamutungiyaa muveya: amwe maamunenga mbui kana ilunga, angi maamunenga nguku, angi maamunenga ngetha sya myuundani, ona ve amwe mamunengae ng'ombe.

Andu ma wumbano mamina kuya nimambiliilye kuneena ndeto ila syamaetete vau. Ng'amaithya ula mwisikya wa utuini, niwe wai wa mbee kutumuwa. Aisye: "Yuyu andu maitu, twataanisya ula muthenya twoombaniye vaa kwa Musili Ee-Kitoo na Kambuwa Ng'a-Wambuwa, vavitukiye ta matuku ikumi, na nesa kwiwa ngitwa nikomete. Yuyu ninaamukiye neevwika nguwa, naumaluuka nauka vaa musyi neethiya kana syua yitanathua, Kailu nunakwatikaniye ni kuumwa na mwaana ai vakuvi kumaaluka. Yuyu ninakwataniye na Kailu, namutetheesya, kaana kauma ke kaima, na nzou nayo yesa kuma itinani o undu yikaa. Yuyu kaana kaendee nesa, kwongaa na kukomaa vate thina. Yuyu Mutunga niwakwata mwaana wa mwiiitu, aneneva akaaswa ese kumweetee indo kyuuni kyusuwe kusuwa. Yuyu nivikasya ndeto syakwa o vau."

Ivindani yu ukuneena uu, kila mundu ekitye metho vala ve Kailu na kaana kake. Ni kindu kya utanu, na kindu kya kuseng'ya kwona kaana kasyawa, kwona undu tulwoko na twala twako tutilyi, kwona undu kekumanya vala ve nondo na kwonga kakivuna, kwona undu kekukoma na muuwo kate kuuuswa ni undu ona wiva. Ni useng'yo kwona undu kaana kekwiana mbola mbola, kaine kuthekya andu, kaine kukwatanga syindu ila syi vakuvi nako, kaine kwisa kwikala nthi, kese kukunga, na kweendeya kaungame na kakitambuka, kaneneve kese kuneena, kese kulika sukulu matuku aa, muvaka kese kwiana vyu katwike mundu muima onake utonya kusyaa kaana. Makisisya kaana, andu nimonaa wo Mulungu ni Mumbi ki, na ni Mwatuangi ki, na ni Mwene-vinya-woonthe ki. Kila kaana ni muthinziyo wa

Mulungu kula kwi asyai na andu ala angi, ni kana andu maendeeye kwikala makyongeleka vaa yuulu wa nthi, matekuminwa ni kikwu.

Mutunga niwakulilwe asungiye undu wethiwe eesilitye na akatwa, uvooni wa kutwaiwa kiveti, Kailu mwiitu wa Kilonzi na Kakwasi. Kila mundu ateije matu na avindya ki, ni kana andu methukiisye mewe kila Mutunga ukuneena.

Wasya wa Mutunga wai mutheke, indi aneenaa ukethiya kila mundu nukumwiwa. Aisye, “Mbee nienda kumutavya undu neekiye yila nai nthi ya Aindi. Mumiseni ula wambosete ngikengwa ni andu amwe mandwikithye ngombo, niwanzuviye nesa vamwe na muka. Eetawa Yakovo Vulesa na muka Matha. Nimamanyiisye kusoma na kwaandika. Indi undu ula unene mbee, nimandavisye Uvoo Museyo wa Yesu Kilisto mwaana wa Mulungu. Nakwa neetikila, natwika Mukilisto tamo. Ona Muli yila wesiye kuka vau, niweetikilile, na twaekaniya umaitha twatwika twi anaaiya vamwe nthini wa witikilo witu. Nye ninavaatiiswe, na nanyuva isyitwa ya kuvaatiswa neetwa Tito, yuyu nitawa Tito Mutunga wa Musili.

“Yila nenukiye kuu kwitu mwei usu unathelile, ninaendiye Mulango noona ikanisa, kana nyumba ya kuthaithiyaa. Naisye kana vau nivo niithiwa ngithi muthenya wa Kyumwa kuthaithiya, nundu vaa Kithambangii vatyi ikanisa. Kwoou noniendete Mulango kuthaithiya vo, na ngonana na Akilisto ala angi, ona vala tutyi aingi muno, indi nineewiye maendee na kwongeleka na mituki.”

Mutunga atanaendeeya mbee wa vau, ithe Musili niwatumuiye asya: “Asi, asi, yii onaitu amiseni ala me vau Mulango, nimatavasya andu Uvoo wu ukwita Museyo. Indi maasya weetikila wina iveti ili kana mbee, no nginya wilungye na syaana syasyo utiwe na kimwe tu. Yila nye neewiye kukitavanwa ai mundu alungye iveti na syaana, ni kana etikile atwike Mukilisto, nye naisye ndyamba kwitikiisya uvoo wuutolongan’ya andu. Mundu atonya ata kulungya iveti syake na syaana syake, aminiye kwitwaa, na asyaasisya, na syamusyaiya syaana? Ekai vau nokwithiwa amiseni e ngui menayo. Matyisi syithiyo sya Akamba. Ona Ekuyu na Akavi, oonthe nimatwaa iveti ili na mbee, na ndyaaiwa mundu ulungitye i syake, atiite kithiyo na aakwatianiya na kingi kya weenini. Kulungya iveti na syaana muthemba usu ni kwilikya thinani mwingi, nundu ikasuviawa nuu, na ikekalanasya naau, na syaana ikeana ata ite na ithe vamwe na nyinya wasyo, ala matonya kwitaa na kusyeeya? Syakulwa ithe aendiye ku, itonya kwasya ai niwailungilye na inyaake wasyo?”

“Ndeto ya muthemba usu ndikwona itonya kulika thayuni wa mundu, ona mundu wikite uu oneka nde tei, nde umanyi, nde wuima wa umundu, nde wendo, na ndonaa mbee. Mundu ta usu ethiawa ate metho, no ta nthimo ila yaasya, ‘Nakwolotele ndata matuni, indi kila wooniye no kyaa kyakwa.’ Nye ndikwenda kutwika kilalinda kana ndiya, kutwika mundu utonya kulungya andu make ala waasisye, na amasyaa, na numasuviyaa. Ekanai na amiseni mambiye ninitikile Mulungu, kana usu mekwita Yesu, vau ve voka ni vaseyo ngeetikila. Kitumi nundu kuma tene vya Muukamba niweesi Mulungu, na amwitaa Mumbi na Mwatwangi na Mwene Vinya Woonthe.”

Musili aendeeya, “Uvoo welekele Mulungu ndyamba kuleana nawo. Niwe munengani wa syaana, na niwe utunengae mbuwa, na nowe utunengae kyeni kya syua. Mulungu nowe unengae andu amwe iveti ili kana mbee. Indi mundu ukumbiya nilungye iveti syakwa vamwe na syaana ila isyaite, nitiwe na kiveti o kimwe, ndakaasyokele undu usu matuni makwa. Nundu mundu kulungya andu make muthemba usu ni kwananga musyi, na wiko wa muthemba usu ni wiko wa kimena, ti wiko wa wendo. Nye ndyamba kumena aka makwa na nthakame yakwa ila yi syaanani situ tusaite. Na mundu alungya iveti na syaana syasyo, ikathi ku? Kana nokwithiwa amiseni asu makyenda kutuvena iveti maitwae emo na makimesya syaana isu tusaite? Kana nokwithiwa kula maumite kwathelile iveti, weethiya mundu ndamba kutwaa ili kana itatu? Kwoou iveti ila mekwasya tulungye, nundu methiwa makisyenda maume kuu nasyo na makinuka kwoou na iveti situ ila twatwaiye, mathi oonthe vamwe na syaana situ ila twasyaiye?”

Andu oonthe nimethukiisye ndeto sya mutumiya usu Musili, na mamen'ya na kyongo kwonan'ya kana nimekwitikilana nasyo. Vaty mundu ungi waasungiya undu ndetoni isu, ona amwe matyathinaswa ni kindu ta kyu kyaumite kwa amiseni.

Niwongelile ndeto isu vanini asya, "We Mutunga mwanaakwa, ethiwa nuneetikilile watwika Mukilisto, nuseyo, ndyuukuvata. Indi ndukaelye kundavya nilungye iveti ili syakwa, aamwenyu vamwe na syaana anaamwenyu na eitwamwenyu, akuuu na ainau. Andu aa oonthe makwa, ni mali yakwa ila nanengiwe ni Mulungu, Mumbi na Mwatangi. Ona aamae na aausue maitu ala makwiye tene, kutwaana muthemba usu nikwo meesi, na tutitonya kutiana nakwo twaatiye undu wutonya kutwita mimeyo, ta mundu ukumelanilya nyama na ivindi atatanyukite yikololowa."

Mutunga niwakwatiye uthei yingi, na aendeeya na ndeto syake asya, "Yuyu asyai nimweekiye nakwa o undu asyai mekanaa na mwaana woo, akwite kana ooiye atambite kutwaana. Ni undu wa utanu kwa mwaana wa muthemba usu esite kwinuka akoka kwithiya atwaaniwe, ona esa kukwata syaana. Indi yuyu nye asyai makwa, na andu makwa, o ngimunenga ndaiya ila syaana inengae asyai masyo, nienda kumutavya kana uvoo wu nineethiye vaa musyi niwuunema."

Yila wawetiye ndeto isu, ai nukweemwa, inyaake Kambuwa niwasanzaikiye asya, "Mutunga mwaana waitu, o yila tunai na kyevea kingi tukyona ta wakwiye indi wesa o kwinuka watwithiya twio thayu, Mutunga ndukasyokele ndeto isu, ethiwa ti matu makwa maleya kwiwa nesa. Twakutwaaniye ni kana musyi waku wutikese kwaa. Utonya ata kwasya nukweemwa ni uvoo wuseuvite uu?"

Nake Ng'amaithya alikya kateto asya, "Yuyu, Ai! Ai! Ai! Mutunga utonya kwasya uu ata, o yila wina kiveti na mwina kaana kanasyaiwe o iso iso, ni Kailu kiveti i kyaku watwaiwe wi kithekani? Yuyu ethiwa nukweemwa, tyo ta kwasya kana ndukwenda kiveti na ndukwenda syaana?"

Vookilile kinyungunyisyo, andu maina kukulan'ya mundu wethiye atwaiwe kiveti, kikaaswa, na kyaasyaa enuka, atonya ata kwasya ai ndekwenda kukitwaa? Maisye kana undu wa muthemba usu ndwaaiwika kuu Ukambani, nundu wonini woo vaty undu wai vata kuvituka kutwaana kana kutwawa, na kumesya syaana.

Mumo mukuuwe wa Mutunga niwatungithisye muinae amwiya, "Mwa muinawa, eka ngutae ta ni mukuuu. Kailu nitwikalite nake o ivinda yaasanga kuma atwawa. Ni kiveti kithangaau, kiveti kyendete maundu ma muuwo, kiveti kisuviyaa andu ma musyi vaa kwakwa na kwa asyai maitu. Kailu ni kiveti kitanu, kiveti kitaendaa kisukana ivetini ila ingi. Kailu atethasya wiya wa musyi na wa myuundani ena ngoo nzeyo, na athokasya aeni ena ulau na uthingu. Nikutavya kana kulea kwosa Kailu na kaana kaa unasyaiye e mokoni makwa, ni ta kutwiya kana nitwakuvitisye na weewa woo nundu witu, vandu va kwithiya nuututungiya muveya wina utanu. Yuyu Kailu na kaana kaa unasyaiye, aa wene vaa ni andu maku, o me maitu. Utonya kumaleya ata, utena kiveti kana kaana?"

"Yuyu muinawa waleya kiveti kila tweesi ni kyaku, wienda wikale mana ta mundu ute ukomo? Ukauwiwaa nuu? Ukaisaa wi weka? Ukatindanasya nau, kana wienda kutindaa o wi weka? Waenda kukoma, ukakwataswa muutiya nuu? Ukavangaa maundu ma musyi waku o wio weka, utena kiveti muvanga vamwe? Wesa kukuwa utumiye, ukasuviawa nuu embwa ndwina mukau na syaana? Wesa kukwa, ukathikwa nuu, embwa ndwina mukau na syaana? Kana ukalilikanawa nuu, wesa kukwa embwa ndwina mukau na syaana? Wathikwa, uketikiaswa kiwu nuu, uketikiaswa nzovi nuu, embwa ndwina mukau na syaana? Suaniya muno, mwa muinawa."

Nivavindiswe kwa kavinda, na andu makeetesya Mutunga metho, makyenda atumue.

Mutunga atungithisye asya, "Yuyu inywi muunthing'iisya nose Kailu na kaana kala unasyaiye, ndikese kwikala nde kiveti, nundu kute eitu angu kuu Ukambani, mundu utonya o kwisa kutwaa umwe woo? Onethiwa nimwamanthiye kiveti, nundu nye ndatonya

kwimanthiya mwiitu tukendana, tukewana, na twaatavya asyai na andu ma musyi, kana twienda tutwaane? Tene isu tyo nziya imwe ya kutwaana, yaani mundu kwimanziya ula ukwenda amutwae kana atwawe niwe? Yila eitu na anake mainaa wathi, amwe tyomendaniyaa wathini na makisa o kutwaana?”

Avindisye vanini, na eetelanga kana ve mundu ukutumuwa. Mutunga oona andu makilanilya, niwaendeeiye amongela ndeto ingi. Kwoou ameya, “Ve kitumi kingi kyuutuma niemwa. Yu mweekiye nesa, mukuuwa Mumo andwaaniya, ona vala ai na kivetu kyake Sekese. Tukineena yila yingi nimwawetiye kana Sekese ndaamba kusyaa amina kutwawa, indi we niwaisye mena utanu nundu Kailu ai muto, na asyaa kaana kau kakeethiwa o ta kake. Nye yila neewiye ndeto sya muthemba usu, nineewiye kimako thayuni embwa mukuuwa Mumo na muka Sekese matyaakwata kaana kuma matwaana. Navindiisya muno, nooniye e useyo Mumo na Sekese mekale na Kailu atwike kivetu kya keli kya Mumo. Na nundu yuyu nunasyaiye, kaana kau kakatwika koo me atatu. Kwoou nye ninooniye nditonya kuvana mukuuwa kivetu na kaana, o yila we na Sekese mate syaana. Ndikwenda Kailu alungwe asyoke kwoou, undu wisa kutwawa ni mundu ungi, nundu no musanga, ti mukuu muno undu waiwa ni muume. Musyi woo na musyi witu, misyi isu yeli niyatumiye nduu, na nduu isu ndyailite kwanangwa nongi. Syaana syenyu yuyu nikwaka musyi wasyo, Mumo na ivetu syake syeli, na syaana ila makasyaa.

“Nye ndikuneena uu ndwike ta ngumwamulila inywi asyai kana we mukuuwa na mukau. Niika kuweta woosyo wakwa. Ninywi mutonya kuwitikila kana mwaawuleya, na mwaandavya woosyo wenyu undu nye ndonya kwika.”

Kakwasi inyaa Kailu niwakulilye mwiitu woo undu ukuneena yuulu wa ndeto isu. Kailu asungiiye asya, “Nye niiwa nulanilwe vanini. Yila Mutunga wenukiye, nataniye muno na nasya kila nekalile neteelete nikyaumbuka, o tondu Muukamba waisye, ‘Ndanyuka mbola esaa o kumelya!’ Ngyuma nyumba nuke ikomanoni yii ya musyi, nukiye nisi ni kivetu kya Mutunga, na nauka ngwiite kaana kake. Ndyii na mosuaniyo angi ngooni, no asu. Indi yila nithukiisye na neewa undu Mutunga ukuneena, ninukiliilwe ni mosuaniyo angi ngooni, na no vinya kumaweta, indi ningumaweta.”

Kambuwa inyaa Mutunga niweyiye Kailu awete ni mosuaniyo ma muthemba mwau.

Kailu niwaendeeiye asya, “Nye kuma natwawa musyi wuu wa ithe kana nau waitu Musili na inya waitu Kambuwa, mwaana woo Mumo na kivetu kyake Sekese mekalite makinzuviya nesa vyu. Kwoou, natwikiye ta ngwataniye musyi na Mumo na Sekese. O twikalaniye nesa usu, nye ninainiye kwenda Mumo ta ewe muume wakwa, na kwenda Sekese ta ewe mwiuwe wakwa. Yiii, niwo, weethiya ningumenda vyu. Yuyu Mutunga enuka, natelemile muno ngyona ta nguthalukanwa na Mumo na Sekese, nivalaanwe namo. Indi ndyaaweta kindu ta kyu, ndikese kwoneka ta nguleyana. Nako kaana kaa ninasyaiye, keoneka katilyi ta Mumo vyu, na niiwa ta kukathin’ya embwa kakauma kwake katwike ka Mutunga muinae waitu. Kuneena kwa ukuvi, nye ningweemwa ni maundu asu ma kwasya nitiye Mumo ndwike muka wa Mutunga o undu mwavangite ngitwawa. Nye ndyuumena Mutunga, na nina wikwatyo atonya kunzuviya nesa vamwe na syaana situ. Niiwa ngoo ikusaniswe ta ikuthi na kwoko kwa aume, o yila nakwo kwoko kwa aka kuumikusya na vinya. Yuyu niika ata, ndikewithye andu amwe woo?”

Kailu avikisye ndeto syake vau, na aumya nondo aina kwongya mwaana nundu niwainite kwiiswa ni nzaa.

Ng’amaithya niwatumuiye yingi asya, “Yuyu onakwa ekai nineene tuteto tuvuthu. Yuyu ndeto isu syaneenwa vaa kuma yila tusyambiliilye, ni ndeto ndiku, ndeto sya vata. Yuyu tutinethiwa tukineena ta ve mundu ukweemanwa na ula ungi. Yuyu isu ni ndeto sya muuwo na ndeto sya kwaka misyi. Yuyu nienda kumanya kana nokwithiwa ve mwiitu Mutunga uvindiisyya ta wisa kwendana nake, undu mesa kwenda kutwaana? Yuyu nundu Akamba maisye, ‘Kithima ki mbee kityikwataswa’, tutikwenda Mutunga alee kivetu kila ki vaa

methoni na kila kitawa kyake, ekale mana ate kiveti eteele akesa kumantha kingi ki mbee. Yuyu Mutunga nutonya kututheesya vau: twikukulya kana nivethiwa ve mwiiitu mukwendana mutwaane?”

Andu oonthe mekisyeye metho vala ve Mutunga. Aneeniye akisuviya ndeto ila ikuma kanywa. Ameiye, “Nye ngyuma kuu niende kyalo India, o tondu Akamba mekaa maina kwiana, nineethiitwe ngina wathi na anake na eitu ma yiika yakwa. Twainiyaa kivaloni vaya vetawa Tumyaloni, andu matheete na nziya ila yeendete kuvika Katulani, vau no muvesi. Nye nundu nai na kyeeleelo kya kwamba kwiyiivanisya kuwawa kwa umau wakwa Kitoo, ndyaalungana na maundu ma kutwaana mituki, na kwoou vatyi mwiiitu naaweta kindu takyu ninake. Itina wa ivinda yaasa ni kithekani, yila nenukiye ninikalangite ngikulya uvoo wa andu ma nzuke yakwa ala twainaa wathi vamwe, na niwite kana vakuvi oonthe nimatwaaniye na matwawa, no ta inye nityaalite ni nyoka nde kiveti.

“Yuyu nineethiye muika wungi, wula withiawa ukina. Vamwe na uu, nineewiye ai amiseni mainiye kwasya andu matwika Akilisto ni uthuku kuthi kwina wathi wa Akamba. Nineewiye maisye ai wathi wu niwutumaa anake na eitu maina kukomaa matambite kutwaana, na kana ai ona eitu amwe nimakuwaa mavu ma wathini. Ndyisi niki amiseni mendiye twanange kithiyo kyu kitu kya wathi. Kyai kithiyo kiseyo kwa andu ma muika, kukomana mamanyane, na maine, na masunge, na mamanye undu matuma nduu ya kwisa kutwaana. Tene anake na eitu maneneva ona mataendete wathini, tyomakomaa vamwe na aangi maakuwa mavu? Wathi tiwo weekiyaa eitu mavu; na kuitava ti kindu kithuku.

“Kwoou nye yila ninenukiye, nineethiye eitu oonthe ala nainaa wathi namo matwaiwe. Indi susu Itiko neewaa akimbiya kana, “Eitu ala aseyo matithelaa”. Ona eitu amwe matwawa, nivatyaawa angi aseyo, na angi makisyawa na makyaana mavikiisye kutwawa. No ta ila ndai yaasya, ‘Ndeme ivisi vokile yingi. Ni kyau? Ni kiwa’, nundu kiwa kimwe kyatemwa vasyokaa vakameya kingi vau kitinani. Kwoou, nye nekalile nisi kana eitu ma yiika yakwa ona matwawa maathela, wu ti undu, nundu no nginya vokile angi aseyo tamo.

“Yuyu muthenya ula nenukiye, ndanamba kuvika vaa musyi kwitu, ninatulanisye na mwiiitu umwe neesi e munini ndanamba kweenda kyaloni kyakwa. Aumite usini kutava kiwu, syua yelekele kuthuwa. Nitwasyaanisye twamanyana. Yila namwitiye, “Syokau”, nake niwambitikiye, “Mutunga”. Tutyaaneena muno, nundu niwenukute musyi kwoo akuite kiwu, nakwa ninenukute musyi kwitu nikuite isanduku. Akwatiye nziya ya kwoo, nakwa nakwata ya kwitu, na nziya syataanisya. Tutanathelekelya ninasiisye itina, nake asisya itina, metho moonana yingi, na kila umwe athelekelya. Ndyisi aendie avindiisye ata. Indi nye ndyaaulwa niwe, nekalile o ngililikana Syokau. Ni mwiiitu wa Kyalo na Vaita, na mukuuwe Mutisya twai nduu nene kuma twi anini, ninaendaa kwoo nake akyuka kwitu, ona twaendanisye vamwe Mwambasa kumanthana na Muli.

“Yuyu naweta Syokau, indi tutyaamba kwonana yingi undu tuneena maundu ma vata ta maundu ma kwisa kwendana kuvika kwisa kutwaana. Syokau nowe wi ngooni yakwa matuku aa. Ngamanthana nake tweeyange ngewa. Ambiiye onake niwetikilile atwika Mukilisto, na niweendaa Mulango ikanisani kuthaithiya vo. Nye yila naendiye uthaithini vau Mulango, namwoniye e vaasa, atilyi nthi mwangali wula andu aka mekalaa me oka, nakwa ndilyi nthi mwangali wula aume me oka mekalaa. Undu umwe wula ndonya kwika, ni kumwandikiya valuwa na kumukulya tumaundu tumwe. Ndyamba kuthi kwoo, nake ndamba kuka kwitu, nundu kithiyo kya Akamba nikivatanaa mwanake na mwiiitu kuthi kukethan’ya matambite kwithiwa makiivaan’ya, na asyai matambite kumanya uvoo wu. Indi onethiwa ti Syokau, tyo nginya kwithiwe angi, nenyu aa twi vaa tyomutonya kundetheesya na kungweteya amwe nakwa ngambiliilya kusuanisya nimamanye.”

Musili niwaneeniye ndeto sya kuminukilya kyathi kyu, nundu kweethiwe kwaina kutuka. Aisye, “Andu maitu, mwikiye nesa kuka twaneena maundu ma musyi twi vamwe. Kila mundu niweewa undu Mutunga, na Mumo, na Sekese, na Kailu masya. Oonthe ni andu aima,

na matinaneena ndeto sya wana. Mwiona ata tweekanei na Kailu atwike kivetu kya keli kya Mumo, na mwiuwe wa Sekese?”

Andu nimasyaanisye, maina kung’othya mitwe, valeywa kwithiwa mundu ukuleana na woni wu wa Ee-Kitoo. Aendeiye asya, “Nuseyo, nitunyaaikanei, na twiithi o twiitanyuka ndeto isu.”

Indi asyai ma Mutunga, Musili na muka Kambuwa, matiiwe makikulan’ya ta vethiwa ve undu mwaana woo wamukwatiye aenda kyalo kyaasavite ta uu. Inyaake eeiye ithe, “Akaendeeya atekumantha kivetu mituki, twailite kuthi kwausya kwa mundumuwe Kilului, twaamanye undu tutonya kwikana nake akaseuva.”

Musili amusungiiye asya, “Onakwa niona mwaana uu waitu ta wolilwe ni syithiyo sya vata sya Akamba, ta kithiyo kya kutwaana. Aleya kwambiliilya kumantha kivetu mituki, no nginya tuthi nake kwa mundumuwe akaitwe na akinengwa muti kana mutheya wa kuumangaa, yuyu ukumantha kivetu ni kana one mwiitu mekwendana.”

Maendiye kukoma na ndeto isu syi mutwe.

Nake Mutunga aendiye kukoma akivindiisya ndeto ingi syake mwene. Niwendaa muno onane na Syokau yingi, maeyange ngewa. Indi syithiyo sya Akamba nisyamavatanaa, andu makyona asu ta matonya kwiina kukoma me eli, nundu matyamanyite na matyamanyikite ta methiwa mesa kwenda kutwaana. Mwiitu akivaswa ndavatawa kwonana na mwanake ula ukumwivasya. Indi nundu Mutunga na Syokau matyeevaanasya, kwithiwa kwookililye nzuku anduni yuulu woo. Indi ve kindu kimwe kyai kya utanu kwoo, nundu nikyavinguite nziya imwe ya kumakoman’ya. Mutunga na Syokau, me eli nimamanyite kusoma na kwaandika. Mutunga amanyiiswe kusoma yila wai India; nake Syokau asyai make nimamutwaite sukulu vau Mulango, ona vala ti syaana nyingi sya eitu syasomaa ivinda yu. Asomangiye avika kilasi kya katatu, weethiya no utonya kwaandika na kusoma maundu. Kwoou Mutunga niwooniye e nziya nzeyo mambiliilye kwandikaniya valuwa, tondu utyai uvuthu kwonana metho kwa metho. Indi onamo matyai manavika vandu matonya kwambiliilya mivango ya kwisa kutwawa na kutwaana, nundu matyaaenda kuthi masembete mavote kilasi kyu. Meetelete mambe kumanyangana nesa, na kumanyithya asyai mivango ya muthemba usu, embwa nimakesa kwithiwa nayo.

6. Mutunga Nukumanthana na Syokau

Kuma wasyani na muukeni wa wumbano wula andu ma musyi mai nawo, Mutunga niwooniye ki, undu kila mundu wendaa akwate kivetu na makithiwa na syaana. Andu matyendaa aselewe ni kutwaana, nundu kyu ni kindu kya vata muno vala ve Muukamba. Ndaaeteela, niwekasiye kumonethya kana onake nukwenda kutwaana. Indi kwake vai kisyiii o kimwe. Ndai anamba kwona mundu mewana undu mesa kutwaana. Kwoou, niwooniye niwailite kwilikya umanthini wa kivetu ena kithing’iisyo, onethiwa ndekwenda mikalaato mithuku.

Undu wa mbee ooniye amanthane na Syokau mwiitu wa Kyalo na Vaita. Usu nowe watialite atemutwae, kati wa ala weesangi vau vakuvi na kwoo, atanamba kuthi kyalo kya India. Amumanyite nundu ai muinae wa Mutisya, ula munyanyae wake wa tene. Akithi amutiye e kelitu. Niwamwisi, nikwithiwa niwamwonangaa, yila wathi kwoo kumanthana na Mutisya me mavisi maatindan’ye makiithya indo kana makisyima nyamu kithekani. Kwa vaati nzeyo, o muthenya wula Mutunga wenukiye, atanavika musyi kwoo, niwatulanilye na Syokau nake akyuma kutava kiwu. Yuyu ooniye Syokau aneneviye atwika mwiitu vyu, wianiiye kutwawa, ona vala matyaaneena maundu ma muthemba usu. Eekulasya ngooni, niki Syokau utaatwawa kuvika onayu, nundu ai museyo vyu uthyuni, na ai muima kwianani.

Mutungu asuaniye na avanga nziya ili sya kwonana na Syokau. Nziya imwe yai amwaandikiye kavaluwa, amutavye nukwenda meisa kwonana maeyange ngewa. Nziya ya keli, ooniye eke kuvanga na munyanyae Mutisya, mukuuwe wa Syokau, ni kana aende kumukethya. Kwoou atwiye atavye Mutisya amanyithye muinae Syokau, kana akenda kumwona ooka kumukethya.

Yai ivinda yaasa kuma Mutungu na Mutisya moonana. Ya mwisyo maelya kwonaniya Mwambasa, mbee wa Mutungu atanathi India. Indi enuka niweewiye kana Mutisya niwenukite tene, na akatwaana, na akaka nyumba o vau musyi kwa asyai make. Kwoou Mutungu ai na meya ma kwonana na munyanyae maeye ngewa, na akyosa uthei utonya kwonana na Syokau onake maneenange. Andu ala memwona aendete na makimukulya kula weendete, akamatavasya aendete kukethya munyanyae Mutisya wa Kyalo. Vatyithiwa mundu ukutalithya kana, o vamwe na kukethya Mutisya, akeethiwa aendete kumanthana na Syokau. Eekite ta mundu wekasya yaangi yaathe tusuni twili.

Syokau eethiitwe alikile sukulu vau Mulango, na akasomanga aavika kilasi kya katatu. Niwamanyite kusoma na kwaandika, o tondu nake Mutungu wamanyite e India. Yuyu Mutungu niwaandikiye Syokau kavaluwa ke kwasya atii:

“Kwa Syokau, muinae wa munyanyawa Mutisya,

Osa ngethi nakukethya nasyo nina utanu kwituma vala wui. Muthenya wula twakomaniye wumite usini nakwa numite kundu kwaasa muno, ngoo yakwa niyeewiye muyo ta wiime wameneswa uki wa nzuki. Nataniye kwona kana yuyu niweyaniye watwika mwiitu muima, na wamesya nondo syausuwa kithui.

Keli ninataniye kwona kana onaku yuyu niwatwikiye Mukilisto, o tondu nakwa natwikiye yila nai India. Kwoou muthenya wa Kyumwa ninakwoniye uthaithini, indi tutyaaonana undu tukethan’ya, ona taeka kwisa kweeya ngewa. Andu mekalaa makunuite metho makisisya mwanake ula ukuneena na mwiitu, na makiina kumasuka kana kumailiila maundu matonya kwithiwa me ma uvungu. Indi nzuku sya muthemba usu syumanaa na mavindiisyo mavulikaa ta yiiya yundani yila kwi mbuwa. Ve maundu angi maingi na ma vata ala matumaa andu maneena, me akuu kana me ma muika, na andu matyailite kusukanaa o kila ivinda moonana mwanake na mwiitu makineena.

Nienda kumanyithya kana ngauka kwenyu muthenya wa Kyumwa, matuku 15 ma mwei wuu wa Katatu tunakwatiye. Ngeethiwa ngyuka kukethya mukuuu Mutisya, ula wisi kana ni munyanyawa wa tene, o kuma twi anini. Nivavitite myaka mingi tutonana, na yuyu twienda tukilye unyanya witu na tukyeeya ngewa.

Kwoou ninguukulya kwa ndaiya, nye naku twionana navika kwenyu, onaku tukethan’ye na tukimanyananga, nundu wai munini ngyuma kuu, onethiwa no wambonanganisyya na Mutisya.

Ngethesya mukuuu.

Ninye Tito Mutungu, na naandika valuwa wuu matuku 10 March.

Mutungu akwiye valuwa wu aenda nawo ikanisani, ni kana anenge Syokau embwa akooka uthaithini. Kwoou niwataniye kwona Syokau vau, na amunengeleelya valuwa, indi matyaaneenanga ateo kukethan’ya.

Syokau niwataniye muno kukwata valuwa wu, nundu yu niyo yai ivinda ya mbee kwake kukwata kindu kitawa valuwa. Amikwiye enuka nayo amisuviite, muvaka esa kumivinguiya musyi amina kuya liu. Amivinguiye moko makitetemanga, nundu niwoolanilwe ni kila kyatumite Mutungu amwaandikiya valuwa, nikwithiwa matyeesene undu maandikaniya mavaluwa. Ona asyai ma Syokau nimeeloelile akimisoma, na mamukulya ula wamweeteiye u valuwa. Niwamasomee valuwa, mamanya kana Mutungu akooka kukethya munyanyae, na noukwenda emwona nake makethan’ye. Asyai ma Syokau mamwiye ni valuwa museyo, ailite kuwiiya nesa wutikese kulika ni muthwa.

Syokau niwaandikiye Mutungu usungiyi wa valuwa, amwiya:

“Kwa Tito Mutunga,

Nineewiye utanu mwingi kukwata valuwa waku. Nekalile ngiwusoma yingi na yingi, movaka ona utuku weethiya ningweemwa ni kukoma nilikwe. Wu niwo valuwa wakwa wa mbee kuma namanya kusoma na kwaandika. Ona ndyisi undu valuwa syaandikawa, nundu wuu niwo wakwa wa mbee kwaandika. Indi nienda kuutungiya muveya nundu wa valuwa wu, na nundu wa kumanyithya kana ukooka kukethya mukuuwa. Nininasomee asyai na Mutisya na muka valuwa. Kwoou kila mundu niwisi ukooka kuu kwitu. Tukeethiwa tukwetele. Niwimantha kautheli onakwa tutumuan’ye ngumanyange, ona vala ukeethiwa wukite kukethya munyanyau. Ithyoonth the tutwiye o vandu vamwe, kwoou mweeni wake no mweeni waitu vamwe ithyoonth the.

“Osa ngethi syakwa. Nikumanyikthya kana onakwa ninavaatiiswe natwika Loisi Syokau wa Kyalo. Niwakethwa ni mukuuwa Mutisya.

“Ninye Loisi Syokau. Naandika valuwa wuu matuku 12 March 19...”

Mutunga niwatavisye asyai make kana akaenda kukethya munyanyae Mutisya, mukuuwe wa Syokau. Meethiitwe na kyuuu nundu wake, makyona ta utakesa kutwaana mituki. Kwoou nimasuaniite kuthi kumwauwisya kwa mundumuwe Kilului, mamanye vala utonya kumya muka na makinengwa muthya wake atumiyae yila ukuneena na mwiiu matonya kwisa kutwaana. Indi yila mamanyiye kana akathi kukethya munyanyae Mutisya, na akyonana na Syokau, nimambiye kutisya kuthi kumwauwisya.

Mutunga niweeteelile kyathi kya kuthi kukethan’ya, avulanitye meya ma kwonana na Mutisya na kwona Loisi Syokau. Indi noweesi kwianana na kithiyo kya Akamba, ndeonana na Syokau kwa kavinda kaasa, nundu matyai matumite nduu undu methiwa makiivaan’ya. Onake Syokau ekalile eteetele kyathi kyu ena meya ma kwenda kwonana na Mutunga, ona vala kyai kyathi kyake kya kuthi kukethan’ya na mukuuwe Mutisya.

Amina kwinkuka vavitukiye ta matuku atatu, na muthenya wa kana Mutunga niwaisye nukweendan’ya na Mumo makaiithye. Mutunga ni ta woolitwe ni ndithya, kwoou aendiye na mukuuwe aamulilikan’ye undu andu maithasya. Nowesi kana indo imwe kati wa isu nosyo wiasiswa nasyo avika vandu va kukwata kivetu. Novo vaumite ila syaasitye Sekese na Kailu.

Yila matuku mavikiye ma kuthi kukethya Mutisya, Mutunga niwaumiye musyi o kwakyesanga. Atiye indo syakamwa na syatwawa ndithya ni mukuuwe Mumo. Vai o indo mbingaingi, na malunga, na mbui, o tondu Akamba makothete kwiiithya indo. Umae ai muthwii indoni, onake ithe ai na ndithya nene ya indo na mbui na malunga.

Mutisya matwiye utumoni umwe witawa Kathukini. Mwangali wa uthuiloni wa syua, utumo wu wutheete waalika usini wa Muilini (o wula witawa Kalundu naku wumite syiimani sya Kitui). Kalundu nivenzitwe ithima sya andu kutava kiwu, na ingi sya kunyithya indo. Yu nundu yai ivinda ya thano, usi niwang’alite, na andu makenza ithima sya kutava kiwu na ingi sya kunyithya indo, ila syitawa mivuko. Indi andu amwe matavaa kiwu kalusini ka Kivunya kala kaumite Kithambangii vala vai kitho, ethiwa moonaa vau ta vakuvangi. Mutunga avitukile ithekani niwakuthuwaa tuvii, na kundu kungi akitulan’ya na tutulu tweekete myuundani kumantha liu ta mbemba numu, kana maanga. Ona makuli nowooniye amwe matulite mitini utee wa myuunda. Indi ndaalungana na nyamu isu sya kithekani, nundu kyongo kyake kyeelekele vala ve Mutisya na Syokau.

Indi ve kindu kimwe Mutunga e nziyani kyamutisisye amba kusembasemba elekele kula waendete. Akivitila vandu vatindimalite na vakameya nyeki ukethiya imwe niseseeeye nziya, akililye akitambya oona kwa kithulumukilo nzoka ikyamanite nziyani. Nzoka yekalite vau ukethiya mutwe wi nyekini mwangali umwe, na mwith the nawo nuvwikitwe ni nyeki mwangali wula wungi. E vakuvi kumikinya niwayikisye amituila, indi atiiuka avaluka mukilo wa i nzoka. Nayo yila yeewiye kituu kya kuvaluka kwake, yeekiye kusemba yathelekelya nyekini, yatiya Mutunga eweka akitetema ni vwiya.

Yila waeletye kwona nzoka kwai ivinda yaasa ivituku, nundu no yila wai India. Ve andu amwe ma India mekalaa mekiite nzoka iteteni, kana maleveni, kana ikavuni. Isu ni nzoka sya kusyaiiswa na kwiloelwa ni andu. Ene methiawa na mbeve mekukuna, na nzoka yeewa wasya wa mbeve, ikyukilya mutwe na ikiina kuthyuuwa ngingo isyaiisye andu, o undu mukuni wa mbeve ukumyoneleelya. Kaingi nzoka isu syithiawa syi sya muthemba wa kiko, na yila syuusyaiisya ala mekwiloela, nivuviiyaa ngingo ikekala ta kitala kya mundu. Indi syithiawa syumitwe ivai, ni kana undu syuuma mundu ndakakwatwe ni ivai yasyo awae kana akwe. Mutunga asembiye o yimwe yimwe akiite nzoka isu watulumanitye nayo; onayo i nzoka yasembiye o yimwe yimwe imukiite yathelekelya nyekini na makuthuni. Vau vatyai saa sya kusisya itina, kwa nzoka na kwa mundu.

Mutunga avikiye kwa munyanyae Mutisya ta syua yikyuungama. Anyanya asu me eli, makethanisyae na utanu utaweteka na makungulana, makiyana:

“Mwa Mutunga!”

“Mwa Mutisya!”

Na masyokela yingi na yingi:

“Mwa Mutunga!”

“Mwa Mutisya!”

“Utwiye ata mwa, myaka isu ithelete kuma yila tweelya kwonana twi Mwambasa?”

Mutisya akuliilya munyanyae.

Nake asya, “Mwa, ndunzisye, na nukwona kana nio thayu taku! Ndwiye nesa mwa, matuku asu oonthe. Naendiye kundu kwaasa, na nesa kwinuka ni muima.”

“Onakwa nikalite ngiwa nesa. Undu ula unene neekiye nauma Mwambasa, ni kukwata kivetu. Natwaiye Ilaa mwiiitu wa Kyeema na Kalunde, na nitwakwatiye twaana tutatu, na notweendeeye na kwiyongelanga syaana. We nokwithiwa woolilwe kana syaana ni uthwii kwa Muukamba!”

Mamba kutheka, o makisisya syaana ili ila syai vakuvi. Mutisya niwaendeeiye amwiya, “Ilaa niwe ukutuuwiya liu, akitetheeswa ni Syokau, muiawa ula weesi e munini, nundu ndaamba kutwawa eo vaa musyi.” Itina wa kukethan’ya na Mutisya, Mutunga niwakethisyae muka Ilaa, na muinae Loisi Syokau, na syaana, na esa o kumanthana na asyai moo moonana amatumusya, nundu nimo mai ene musyi.

Kyooko indo itanatwawa ndithya, Mutisya niwakwatiye mbui imwe, ndila nene, ya kumuthokya munyanyae, na amyuwaa na amithinza. Mbui isu niyo matindiye makiya muvaka kwenda kutuka. Ilaa na Syokau maseuvisye nyama imwe sya kuvivya, na ingi sya kukaanga, na ingi sya kutheukya, na ingi sya kuvoka nasyo. Nimauiwiye maliu angi ma mithemba, ta musele, na ngima, na isyo sya muthokoi wuvulanitwe na nthooko, na maandasi ta ala mauwawa Mwambasa kana Kitui. Vai kyai, nikwithiwa yuyu andu meethiitwe manambiliilya kunyusaa kyai kikiitwe sukali mwingi. Andu nimakasawa makiwa ai manywa kyai kwi kuthithu kikalungya mbevo, na makinywa kwi kuvyu kikalungya muutiya! Indi isu syai o ndeto sya kukuna viasala, na kwendetheesya andu manyusae kyai, kiimatethya na kitekumatethya. Ona andu amwe mainiye kukinywa muno, mekiite sukali mwingi na yiiya ya ithumo, muvaka kyaina kumalumya vakuvi ta undu nzovi ilumasya andu amwe. Asu matyatindaa mundu atanywite kyai. Mbee wa kyai kulika anduni, Akamba manyusaa usuu kana yiiya yaatu; na atumiya aume na aka manyusaa nzovi indi ti kila muthenya. Andu maseuvasya nzovi na uki wa nzuki kana iwa imilitwe ikauma ngoyoo, na kuinda na myaatine muvaka uki wukiwa, yaani wukyaata na wiimesya vinya wa kukwata mundu awunywa mwingi.

Mutunga na Mutisya nimalikile ngewani. Kila umwe niwatavisye ula ungi ukewa wake undu weekiye kuma mataaniisya Mwambasa. Indi ngewa ya Mutisya yai nguvi, yaelekanwa na ila ya Mutunga. Eeiye munyanyae kana, mataanisya aendeeiye o kuthukuma Mwambasa, amoan’ya mbesa na esa kwinuka. Amwiiye athukumaa muno muno nthini wa nyumba sya

atayili yaani athwii anene, ta kutandika itanda atayili maamuka, na kuthambya miiyo atayili mamina kuya, na kuthambya nguwa sya atayili mamina kwivukya, na kuthambya syoo sya atayili maenda kumiya na kumaa, na kuthambya matavika ma atayili maya muno na matavika, na kusevya nza ethiwa atayili mai na myuunda kuthyululuka nyumba syoo. Atayili amwe mai Alavu na ala angi mai Aindi.

Indi Mutisya amwiiye ekalile esa kukola wiya wu, na nundu atayili amwe matyamwikaa nesa, ta aka moo amwe nimamutetasya, na aume moo nimamukunaa makimwiya athukume atekuungama. Vamwe na uu, kamusaala kala atayili asu mamunengae, kai kaindo kaniini kasyaanwa na wiya mwingi wula watethasya kila muthenya. atayili matyamunengae ona muthenya umwe wa kuthumuwa. Kwoou, Mutisya ooniye ndekwenda kwikala Usuini ivinda yaasa akithukumiya andu ma muthemba usu. Niwendiye kwinuka akatethasye wiya wake wa kuithya indo na kuima. Euka ndaikala ivinda yaasa akisa kwonana na Ilaa. Kwoou mwiitu usu niwe meewaniye amutwae, na asyai moo meetikiisya na matuma nduu sya misyi ni kana matwaane. Nimatwaaniye, na maina kusyaa, weethiya yu mai na syaana itatu. Ilaa ai muito, ivu ya kaana kangi. Kaana kala kakuu nikaendaa sukulu, nundu yu andu meethiwe manambiliilya kwona useyo wa kisomo kya sukulu.

O mekalanga, meteelete liu uvye, Mutisya niweeie Mutunga mambe kuthi akamwon'ye muunda vala we na Ilaa maimaa. Meekiye uu ni kana mamina kuya, Mutunga amaeeye ngewa yake nundu yai ndaasa kuvituka ya Mutisya. Vamwe na uu, Ilaa na Syokau mendaa methiwe maminite kuuwa, ni kana onamo methukiisye matikese kuvitwa ni ngewa isu ya Mutunga. Nimeesi ngewa ya Mutisya, nundu euka niwamatavisye undu wekaa e Mwambasa.

Indi matanamba kukila maende muundani, Ilaa na Syokau nimamanengiye nyama imwe sya mbau mavivitye, ni kana mathi makiya na kuthuuna mavindi makyanganga muundani. Kwoou nimookilile maenda muundani, nawo wai itheyo wa musyi, vala asyai manengete Mutisya kitheka aatema muunda, amina kutwaana. Vaita na Kyalo, asyai ma Mutisya, mai na kitheka kinene, kyaaniye kwa kutuwa, na kuima miunda, na kuithya indo, ona kusyima nyamu sya kithekani.

Vala Mutisya na Ilaa maimite na maavanda mai na ngetha nzeyo ya mbemba na mwee na nthooko, na meethiitwe mambiliilya kusyula mbemba imwe ni kana syathuke maseuvye muunda mbuwa ya uuwa itanainga. Mai na nthooko nyingi, na mboso mbuthu. Kilungu kimwe nimavandite mwee, indi mai manawuketha wukauma muundani. Ngiti ya Mutisya niyaendanisye namo, indi weethiya kyeelelo kinene kyayo kyai kukwata mavindi ma mbau ithuune na kukukula. Mutunga niwamatavisye Mutisya kana onake ai na ngiti yake yai nguu, indi ndaukite nayo nundu ndyai musyi akyuma vo, nikwithiwa mukuuwe Mumo niwaendete ndithya nayo. Mutunga niwendeewiswe muno ni wiimi wa Mutisya na Ilaa, na onake akwatwa ni wendi mwingi wa kuima mbuwa ya uuwa.

Aui ma liu meethinisye muno mauwa liu wi musamo museyo, na muuke museyo nundu wa kuwukaanga na mauta na itunguu, na mekiite mbisali mbokani. Oonth maiye liu me vamwe, Mutisya, na Ilaa, na syaana syoo itatu, na Syokau, na Mutunga mweeni woo. Matyai matonya kuya nyama ila syai vo syathela, indi imwe nisyatwilitwe asyai ma Mutisya na andu ala angi ma vau musyi. O tondu Akamba mekaa, Mutisya niwatilile kuu kumwe kwa ndila anenga Mutunga enuke nakwo, ni kana akaiye musyi na andu make. Maiye liu makitheka muno na utanu wa unyanya, na wa kwonana yingi itina wa ivinda yaasa. Mutunga niwendeeswe kumanyana na Ilaa, na kwona syaana syoo ila yuyu syeethiwe syeendeeye kuneneva, na kamwe kakambiliilya sukulu. Mutunga ooniye munyanyae niwamutiangite itina ngalikoni isu ya kwithiwa na musyi wake mwene vamwe na Ilaa.

Mamina kuya na kuvuna, yu nimalikanile na ngewa ya Mutunga. Niwamatavisye undu wa kyalo kyake ukangani kuma Mwambasa kuvika India, na kwikala kwake kwo, muvaka esa kutulan'ya na Muli, na matuma nduu nundu yuyu nimoowaiye umaitha, mamina kwitikila

makatwika Akilisto. Mutunga niwamatavisye maundu maingi, o ala watavitye ikomano ya andu ala mookite musyi kumuthokya enuka. Mutisya na andu make meethukisye maseng'ete muno, na mavulan'ya kwithukiisya na kumukulya mokulyo maingi.

Ta Mutisya niwamukulilye, "Andu ma India maisaa kyau, muno muno? Me myuunda ta kuu kwitu? Me indo ta ng'ombe na malunga na mbui?" Na kweendeeya. Mutunga niwaeleisye asungiya mokulyo asu. Ameiye, "Nimaisaa musele muno muno na kyavati, na andu amwe matyiisaa nyama nongi, maisaa mavoka me moka, kana amwe makiya mathae vandu va nyama."

Niwaendeeiye ameya kana, "Ve andu amwe ma India me myuunda, indi aingi matwiye misyi kana tauni nini na ingi nene, na kwoou ta asu matyi myuunda ona kalunda kaniini. Aindi amwe ni nya muno, ona matyona vandu mundu wiima kana akaka kasumba; na amwe kati wa asu nya makomaa nza utee wa nduka, na angi mitaoni vala kiwu kyeendelaa yila kute mbuwa. Mbuwa ila mbingi ikothaa kuwa kwo mweini wa thanthatu kuvika wa nyaanya, na ikyuwa nyingi muno.

"Yii, nthi ya India kwi ng'ombe nyingi. Imwe ni muthemba wi matu maasa, na ngathi nene, na mwithi wi vwiya mwingi. Aindi aingi matalaa ng'ombe ta nyamu ntheu, na ila nga ta nisyo nyinya wa andu oonthe, nundu isu nga nimaithasya yiiya, na mauta, na andu matumiyaa mai masyo ta ngu sya mwaki vandu va miti. Aindi aingi matyisyaa nyama sya ng'ombe nundu mamitalaa ni kindu kitheu ngalikoni ya uthaithi ona vala matithaithaa i ng'ombe. Me mithemba mingi ya ila metaa ngai sya mivwanano, imwe ni syindu syi thayu, na ingi ni syindu iseuvitwe ni andu, na ingi no syumbe sya vaa nthi kana matuni. Indi no Aindi avuthu mesi na maikiiyaa kana ve Mulungu, na kana niwe Mumbi na Mwatuangi wa syindu syoonthe vaa yuulu wa nthi na matuni. Me myako minene ya makalu, ala makiye mithemba imwe ya isu metaa ngai syoo, na nivo mathembeyaa. Aingi maasya na maikiiyaa kana mundu akwa akasyoka kusyawa yingi na yingi, atilyi undu ungi ta nyamu ya kitheka, kana mbiya, kana ikuyu, o kwianana na useyo kana uthuku wula withiwa eekaa e mundu."

Mutunga niwamaeeye ngewa yake ndaasa, ya yila wekalaa India, na mendeeswa muno ni kwiwa uvoo wa nthi isu. Ivindani yu, kuu kwitu kwai Aindi aingi matwiye kwo, ala muno muno makunaa viasala sya ndukani misyini ila minene, ona nduwani imwe. Ni Aindi navu teneni, nomo mavinguiye kwaka tutuka nduwani na na na, kuu Ukambani ona Kenya. Indi ivinda yu ti andu aingi maumite kuu kwitu ala maendaa India. Kwoou nthi isu yai ngeni matuni ma ala meethukiisyya Mutunga na ngewa yake, undu wonangiye kutilyi yila wai kuu. Ta Syokau oonekaa akyendeeswa muno ni kwiwa undu Aindi matwiye kuu nthi isu yoo, na kila maisaa, na mawiya ala matethasya. Niwambiiye kukwatwa ni mumeo wa kwisa kuthi kwo akeyonee. Indi niweesi kana isu no ta ndoto ya mana kwa mundu take, asi niwisa kuthi India ta undu Mutunga wekite.

Syua ni ta yeekalaatile kwa ala meethukiisye undu ula Mutunga wamatavasya, nundu matyaaona yikisa kwelekela kuthuwa. Meekiye kwasya akesa kwongela amaeeeye ngewa yake ivinda yingi. Kwoou nimooniye nimataanisye, Mutunga enuke atanatukiwa, ona vala kwai mwei. Mutisya niweeiye Syokau aumaasye Mutunga, nundu niweesi nomendaa kuneenanga me oka, meo vau vakuvi na musyi.

7. Loisi Syokau Aumaaitye Tito Mutunga

Loisi Syokau eewiye muyo ngooni, yila mukuuwe Mutisya wamwiiye aumaasye Tito Mutunga, na akimwoneleelya kasila kang'i kakuvangi ka kuthi kwo. Yuyu, andu ma Mutisya mamina kutianiya uvoo na Mutunga, Syokau niwaumaalukanilye nake amukwiiye nyama ya kuu kwa mbui ila mamunengete enuke nayo. Mutunga niwatungiye Mutisya na andu make muveya mwingi, nundu woo kumuthokya nesa wiana uu, na kumuuwiya liu wuseuvite uu.

Ona matanavika vaasa kuma muviyani kwaa Mutisya, Mutunga na Syokau nimambiliilye kuuma ndeto. Mutunga amwiiye, “Nye niwiye utanu kuka kuu kwenyu na kukwona yingi na kutinda twi ithyoonthe vamwe. Kitumi kinene kya kwasya uu, nikwithiwa nye nonaa wi mwoo kwonekanga.”

Syokau amutungithya, “Onakwa niwiye utanu kukwona, nundu yila tweelya kwonaniya ikanisani tutyaakwata uthei tutumuan’ya.”

Makoman’ya metho na makeneesya itheka.

“Yila nye nakwoniye wumite kutava kiwu nakwa ninukite kuma India, ve kaundu kambukiye nendaa ukukulya, indi naemeleelwa, nundu ndyendaa ukuthuumukila na ndeto sya muthemba usu. Nesaa kuukulya undu mwiimiu witawa, na undu mwi syaana syiana, nundu noonaa ta withiwa watwaiwe na waasyaa. Indi umunthi tondu nikwithiye vaa kwenyu, ninimanyiye ndwi mutwae, kana nokwithiwa watwaiwe na waleana na mwiimiu, na yu wasyoka musyi. Ona mukuuu nundambisye ndwaamba kutwawa.”

Syokau niwathekiye na amwiya, “Woonaa ivityo, nundu weethiitwe waendiye tene, na wavitwa ni maundu ma kuu undu maendeeye. Nye ndyaamba kutwawa, indi aingi ma yiika yakwa nimatwaiwe na matwaana na masyaana.” Syokau niwamuweteiye eitu na anake amwe kati wa asu, na amwiya vatiitwe o eli kana atatu, ala mate aume kana iveti, ala meteelete o take. Indi amwiiye no nginya methiwe me vakuvi kutwawa na kutwaana.

“Niki we utaatwawa, kana wi umwe wa asu me vakuvi kutwawa?”, Mutunga amukulya, ilomo syake ikeneesye itheka na amusyaisye metho nthini. Ngooni kwake nowamwiloelaa, undu woonaa aseuvite uthyuni. Na kinthini endaa amusungiyi amwiye nde vakuvi kutwawa, ni kana amanye mwanya wake wa kutwawa ti mvinge.

“Wingulya uu niki?”, Syokau ekya Mutunga ndeto na mituki ta mundu ukwaatha mbaaluku na yaangi.”Nye ndyaatwawa, nundu ndyaamba kwona mwanake twendana undu twisa kutwaana. Onamo asyai makwa matyaaokewa ni asyai angi, methiwa makimanthiya mwaana woo kiveti. Ndyaaenda kusembeya kutwawa ai no ni kana nilike mukwilini wa ala atwae. Tene ko wuusuaniyaa ata wiingulya uu? Nundu uneewiye ta ve mwanake ukumantha kiveti? Waambathiiya we no nimuthiane nimanyange maundu make, na mwikalo wake, na musyi wake undu wutilyi. Nikalaa o neteele, ula ukethiwa e wakwa ese kumbuka, na twendana vau nivo vesa kuma maundu ma kwisa kutwaana.”

“Ekai, ti uthuku kukulya mundu ikulyo ya muthemba usu, ta kukulya mundu wianiiye kutwawa. Na ndyi mundu ungi ninaaiwa akimantha kiveti. Ninenukiye o mituki na vatyi mundu waanzembesya ndeto sya muthemba usu. Niki utaaelya kwona mwanake mweeyanga ngewa sya kwaka musyi? We mwene, ko umenete anake na aume? Kana nokwithiwa aume makukiyaa, nundu niwasomiye sukulu na weetikila watwika Mukilisto?”

Syokau ambiye kwona ta ukumitiiwa ni mokulyo ma muthemba usu. Kwoou mituki niwaisye, “Aiye! Aiye! Nye ndimenete anake na ndimenete aume. Indi kwi anake na anake, na kwi aume na aume.”

Mutunga amutungithya, “Kwasya uu ni ta kwasya ata? Ndikuukwatya nesa.”

“Asi, Tito we ndwi mwanake na ndwi munduume. Tyowisi mikalile yoo nivathukene. Ve amwe mundu withukiisya makineena, kana akeloela meko moo, ukethiya ndanendeeswa nimo nongi, taeka kwisa kutwika ai nimekalan’ya ta munduume na mundumuka. Indi, owo onamo eitu na iveti, kati woo nivethiawa kivathukan’yo. Ti kila mwanake kana munduume utonya kutwika muume museyo ukwendana na muka na kwikalan’ya nesa. Ti kila mwanake kana munduume utonya kusuviya kiveti na syaana syoo ikeaniiwa na makethiwa na kusuviana, na muuwo, na ndaiya, na wendo. O ta uu, ti kila mwiiu kana mundumuka utonya kutwika kiveti kiseyo kikwendana na muume na kikumusuviya akeaniiwa.”

Amina kuvindangya vanini ndeto syambe kulika mutwe nesa, Syokau niwaendeeiye: “Maundu asu waweta-i, ni tamo ma vata muno nthini wa kwikalan’ya mundu na muka kana mundu na muume? Owo, asu ni maundu malumu na ma vata vyu, kwa andu matwaanite.

Kutwaana ti kindu kivuthu, nundu ni kindu kikonetye mathayu ma andu aingi, ti muume na muka me moka, nundu nimesaa kusyaa maakwata syaana, na ve andu ala mekalanasya namo nundu matituwaa me moka ta mundu uvingiwe yela.”

Mutunga niwakuliilye Syokau, akyenda amanyange kila wendete kithiwe vo kwa mundu ula ukenda ese kumutwaa.

Amwiiye, “Kwianana na kithiyo kya Akamba, utwae ni kindu kivulanasya na kuthengeanisya andu ma mithemba ili: umwe mundumuume na ungi mundumuka. Mikalo yoo na meko moo, isu nitonya kumalulumilan’ya, mekale nesa, mena utanu na muuwo, na mena ndaiya umwe kwa ula ungi. Indi mikalo yoo no itonya kumavalaan’ya mbola mbola, kana kwa kithuumukilo, na maendete nziyani imwe i nziya yoo ikataanisya yaatwika ili. Kwoou, nye niona mundu mwanake kana mwiiitu ailite kwisilya muno na kwivuanisya umwe kwa ula ungi, ni kana vatonyeka matikese kwilikya utwae nawo umaalyukile wutwike mwaki wa kumavivya. Kwavikwa vau andu ni kwiina kwasya na nthimo kana, ‘Aumiye kikaangini avota makaani!’”

“Ai, Loisi kithi we niwisi nthimo? Nye imwe nisyambulile naenda weenini kwaasa.”

“Yii, nonisange imwe. Ni vata na nthimo nundu wui mwingi wa Akamba wi nthimoni situ. Yila nasomaa kilasini kya keli, Mwalimu Sakayo Mumo niwatumanyiasya nthimo. Atwiyaa ve maundu maliku matonya kwithiwa mevithite nthimoni. Imwe ni sya kukan’ya andu matikalike mbangani, kana matikeke maundu mathuku. Ingi ni sya kwoneleelya na kumanyisya maundu mana kwa nziya ya ngelekan’yo. Ve ingi syonanasya maundu ala andu mekaa, na ingi syonanasya umanyi yuulu wa andu, na nyamu sya kithekani, na yuulu wa syindu ila syumbitwe. Tito, tukaina kuneena undu wa nthimo tuwuneena kwaatuka vyu, indi wu tondu tiwo twiikwete, tukawusyokeya ivinda yingi twesa kwonana. Kana ethiwa niwisi Mwalimu Mumo, ula usomethasya Mulango, noomukulya aakweeleangya muno uvoo wa nthimo, na aakutavya nyingi tondu watutavasya tukisoma. Ona andu aingi ukethukiisya makineena, mavulanasya nthimo na ndeto, ukethiya kwithukiisya ndeto syoo ni undu wi muyo. And makineena, nthimo nisyikiyaa liu wa matu musamo museyo.”

“Ngamanthana na Mwalimu Mumo tweeye ngewa. Ivinda yimwe niwokiye kwitu kungulangya maundu ma India, na namweeya ngewa yakwa. Ambiiye ninithi vau sukulu ngaeeye syaana ngewa isu, nundu aisye eewiye yi muyo na ikimanyithan’ya maundu maingi meu.”

“Yii, Tito, ngewa yaku onaitu twiwiye ikyendeesy na yi muyo muno. Tutileya kumyeeye andu angi.”

“Nye ngithi Mwambasa na ngisa kuthi India na kwikalanga kwo, ndyeesi ngewa isu ta itonya kweewa andu makewa yiimendeesy. Ona Mwalimu Mumo ambiiye ninimyaandike numye ivuku yayo, ivuku yitonya kusomwa ni andu aingi. Ona vala nye ninamanyiye kusoma na kwaandika yila nai India, ndyisi undu ivuku yaandikawa. Ateo Mwalimu Sakayo ambiiye akambeelesya undu mavuku maandikawa, na undu maseuvaswa kuvikiya kwisa kusomwa ni andu ala angi.

“Indi tusyoke vala tuuneena undu wa anake na eitu ala mekwenda kutwaana. Nuwetiye kana wonini waku, mundu ndailite kwilikya utwaanini, no undu wa kwenda kutwawa kana kutwaana ta andu ala angi. Ve vata kwisuviya ukimanthana na mundu mutonya kwikalan’ya ivinda yaasa, ti kwikalan’ya mwei umwe, kana myei itaano, kana myaka ili. Indi ni mundu mutonya kwikalan’ya thayu wenyu woonthe, onethiwa wukuivite kana waasavite ata. Ona vala mbee ndimanyikaa vyu, indi mundu akilikana na utwaani ethiawa na wikwatyo wa kwikalan’ya ivinda yaasa. Kyu ni kyeeleelo kilumu na kya vata. Indi ti atwaani na atwawa oonthe mavikaa mwisyo wa kyo. Vala mutwawa na mutwaani makinyilaa mamina kutwaana, nivethiawa itheka nthungu vala mailite kulikila mate kutetema ni vwiya, na nivethiawa ivinda ya kivindu kitonya kutuma mosya nziya, na nivethiawa mbusi syi kiwu mailite kuinga

makwatianiye, na nivethiawa miwa itonya kutonyanga nyaai syoo, nivethiawa syiima ndulu mailite kulisa makwatianiye.

“Uu ni kwasya kana, mwamina kutwaana ti undu uvuthu, kwikalan’ya na mundu ungi myaka ya thayu wenyu yoonthe. Indi ti maundu ala momu me moka, nundu ona vatilyi uu, utwae na utwaani wi maundu maingi maseyo ma kutanithya asu mekwikalan’ya muume na muka, matwaanite kana ona matatwaanite. Ve useyo na utanu wa kukiakian’ya yila ve kyeve na kiiyo, na ve useyo na utanu wa kwongelana vinya thayuni, na ve useyo na utanu wa kukwatianiya maunduni maingi ala makoneteye mathayu moo ona mathayu ma andu ala angi, na ve useyo na utanu wa kunengane ndaiya umwe kwa ula ungi, na ve useyo na utanu wa kuthokya aeni na kuthokwa ni andu angi, na ve useyo na utanu wa kwaka musyi vamwe, na ve useyo na utanu wa kweeya syaana na kwilulumiilya syiane itwike andu aima, na ve useyo na utanu wa kwendana, mundu ethiwe akimanya kana ve mundu we wuumwenda na ngoo yaku ki, nake ukukwenda na ngoo yake ki. Wu ni undu wa vata muno. Ve useyo na utanu wa kwiisaniya liu na syindu ila syithiwa vo, na ve useyo na utanu wa kwikalan’ya mundu ndakethiwe na wii thayuni, na ve useyo na utanu wa kwikalan’ya wuungu wa kyaala kimwe na kukoma ukomoni umwe, na ve useyo na utanu wa kwithiwa na ivinda ya kutheka na kwina na kusunga mukiwana vamwe. Yii, ve useyo na utanu wa kusuviana, na ve useyo na utanu wa kwoota ndoto vamwe.

“Asi, o na ve useyo na utanu wa kutetan’ya na kweemanwa. Indi mbee muno ve useyo na utanu wa kweekaniya itinani na kusyokeaniya na kuseuvya muuwo, mweendeeye kwikalan’ya. Kuumwa ni nzuki kutivata uki wayo kwithiwa wi muyo. Yii, ve useyo na utanu mwingi na muliku, kwa andu kwikalan’ya munduume na mundumuka na syaana syoo, embwa ve muuwo, na ndaiya, na wendano. Vandu vausuitwe ni wendano vethiawa vausuitwe ni utanu, ona kwi mathina na mavinya ma mithemba.”

Syokau eethiwe ethukiisye ki, atungianiye kiliko vamwe, ni kana amanye undu Mutunga woni wake wutilyi ngalikoni isu ya undu kutonya kwithiwa kwa mundu mutwawa na mutwaani makikalan’ya vamwe. Niwamukulilye, “Mutungu wisi maundu asu malikite uu ata, nundu ndwaamba kutwaana waamasama? Kana niwo, undu ula niwite andu makiweta ai yila waendiye kyalo na wekala ivinda yaasa, woonekiye ta utakesa kwinuka, na asyai maku nimakutwaaniye? Vau vatilangyi ata, na nundu ndunatuweteya vo yila wuututavasya ngewa yaku?”

“Aiye ndyaamba kutwaana nongi. Indi niwo, asyai makwa nimandwaaniye, o kwianana na kithiyo kya Akamba. Kiveti kyu kyanengiwe mukuuwa Mumo, indi kyekala o kikitwa kyakwa, ni kana mesa kusyaa syaana isu syithiwe ikitaniswa nakwa. Asyai mambikiye nesa muno kundwaaniya muthemba usu.

“Indi yila nesiye kwinuka na mandavya uvoo wu, ninameiye nuseyo kiveti kilume kithiwe kya mukuuwa, na nundu kyake kyoonekaa ta ki ngungu. Neeiye asyai kana nye ninye ngwenda kwinyuviya mwiiitu ula ndonya kutwaa. Indi ona vala nimeetikiisye nike uu, mena wendi mwingi wa kwona nikwatite kiveti na ngambiliilya kumesya musyi. Matikwenda nivitukwe ni kwisa kutwaana, undu andu maina kumbuthiisya na kunthekeeya. Na maundu asu nakuweteya, ala ukwita maliku, maumite kuvindiisyani kwakwa. Nye ndyi kiveti, indi ninivikite maunduni ma kwiymban’ya ngimantha kiveti. Ukethiwa wisi vandu umbathiiya mwiiitu museyo wonini waku, tyo undavye, o tondu nakwa ndonya kukwathiiya vandu ve mwanake museyo kwianana na woni wakwa!”

Ndeto nisyangiviye na syakama, muvaka kasyula kathuwa, na kavindu kaina kwongeleeka. Indi ona vala kwai mwei na niwambiliilye kumulika nthi, Syokau niweeiye Mutunga, “Eka nisyokethye musyi nikulye Mutisya oke tukumaasye twi ithyeli, ndukese kwasya nziya waendela kasilani kala tuukwon’ya.” Nundu maneeneyaa o vau utee wa muviya kwoo, Syokau niwasembiye eeta Mutisya makwatianiaya. Maumaaisye Mutunga mamuvikya muviyani kwoo, na masyoka, nake alika musyi. Mataanisye mena utanu, na

maweta kana makatwa kyathi kingi kya kwonana. Ngiti yake niyambiliile kukuma, yeewa andu me vakuvi na muviya, indi yila yamumanyie athengeeya niyaekiye kukuma.

Mutungu niwewite utanu kumanya kana Syokau ndaatwawa na kana no wetele kwisa kwona mwanake mewana undu matwaana. Onake Syokau niweewiye utanu kutheeswa uvo wa Mutunga na kivetu kila watwaiwe e kyaloni. Erukite na mukuuwe, nimawetangiye uvo wa Mutunga. Mutisya eeiye Syokau, “Mwaana usu Mutunga twi nduu muno, o kuma twi anini. Mavinda amwe nitwatindanasya tukisyima kana tukiithya, ona vala tutyatuniye vakuvi. Mai indo nyingi kutuvituka, na niasya onayu nowo singivite kuvituka sya andu aingi.”

Amina kuvika musyi, Mutunga niwatavisye asyai make uvo wa ngethi ila wiendete kukethya munyanyae Mutisya, na undu mamuthokisye nesa, na mamuwaiya mbui na mamutwila kuu enuke nakwo aetee andu ala angu me musyi. Niwamaweteiye kana onake Syokau ai ovo, na niwe umwe wauwiye liu wula maiye. Amatavisye nowesiye kuneenanga na Syokau, na kana onake ndaatwawa nowetele mundu makesa kwiwana matwaane. Asyai ma Mutunga nimendeeswe ni ndeto isu, na mamukulya, “Nimuneeniye ta mwisa kwendana mwaatwaana?”

Amasungiiye ameya, “Aiye, tutinavikya ndeto vau. Ni ta tuusonokaa kuweta itambya yu sanz. Notwailite kumanyangana, tukikaaisa kukiita vau!”

Asyai mamukulya, “Waneena nesa. Indi woniye Syokau akikwendeesya?”

Ameya, “Ti muthuku, na onekaa e muthangaau ngalikoni ya kuthokya aeni. Na noniye ni mwiiitu ukwisuviya ndakese kusembeya kutwawa undu wisa kwilila. Eenda mwanake mulumu na wisi maundu ma kwikalani ya munduume na mundumuka na syaana syoo, makitethan’ya na kusuviana, mena wendano na muuwo.”

Kambuwa inyaa Mutunga amukulya, “Mwaana, wiona ata tulike vo tukutetheesye, kuukuuwaniya ethiwa wiona ta mukwendana? Wiona nitutonya kwookeya asyai ma Syokau twaamaweteya niwonete mwiiitu woo e museyo undu utwika kivetu kyaku, ona vala mutinaweta vau?”

Mutungu niwasitukiye vanini ngooni nundu ndasuaniiite asyai make ta mai matonya kwenda kutumuwa na asyai ma Syokau, o mitukini isu. Ameiye, “Nitwambe kweteelanga, tuisiye undu Syokau we mwene ukwisilya tondu yuyu ninineenangiye nake. Onake u Syokau no nginya ethiwe akyenda kwisilanga yuulu wa ndeto ila tuneeniye. Yuyu akona asyai makwa mweendete kutumuwa na asyai make, nutonya kutelema na kwisilya ta mweendiye kwambiliilya ukuuwani. Onenyu ningi tyo nginya mwambe kuthiana mumanye undu musyi woo wutilyi, mutikese kundikya miwani.”

Nake Syokau enukite na Mutisya kuma kumaasya Mutunga, nomaneenangiye uvooni wake. Me eli nimawetiye kana ni mwanake museyo, muuu, na muima, na kana onake niwamanthaa mundu mesa kutwaana. Mutisya eeiye Syokau, “Mwaana usu twaendaniye vamwe Mwambasa, kumantana Muli wa Mwololo, ala matwiye Kyangunga. Tweesi niwe waoete Kitoo umae wa Mutunga akwa. Kwoou twendaa Mutunga ayiivanisye vala ve Muli. Indi kyeeleelo kitu kityeeaniya, na yila twamanyiye Muli niwatutoloka alika ngalawani yaendete India, Mutunga amwaatiiye e weka. Nye andiiye Mwambasa, na nekala kwo ngithukumanga nginya nesa kwinku, o tondu wisi.”

Nivavitiye matuku meana una Mutunga na Syo kau matonana yingi. Indi kila umwe ai na meya ma kwenda kwonana. Mutunga eesilasya Syokau ta we mwiiitu museyo kuvituka ala waaelya kwona. Yaani wu niwo wai woni wake. Oonaa useyo wake wa uthyuni wiimwendeesya muno: matau mololo, na ngolu ntheke, na kanywa wute munene, na maayo mameete maatiiye musitali vate amwe ma nzumi, na ngingo yake undu ithekevete, na undu metho make mathyululukitwe ni ngove ndungalu na imwe ikeeka isyaiisye yuulu, na undu manyuu make mathamitye makikusya nzeve, na undu syaa syake syi ndaasa na ntheke, na undu itala syake syololoete, na undu nzwii imeete syitungianiye na kuthengeaniya ikekala ta

kitheka kithungu. Kyu nikyo kyatumiye Mutunga esilya kana kwonekelani kwa mwii, Syokau ni wai museyo kuvituka eitu ala angi, waaelya kwikya metho kuu Ukambani na Mwambasa na India.

Kwoou Mutunga ekalile akisuanika na mutwe undu wa Syokau, nawo mutwe wake wamutavasya kana kila ukwona yuulu wa Syokau, kityai kithuku. Mbee mutwe wake wamwiiye niwendeeiswe ni Syokau. Itina wa uu, nayo ngoo yake niyambiliilye kwikusya yekelele kula kwi Loisi Syokau. Ona aendeeye kwikala akisilya uvoa wa Syokau, mbola mbola ngoo niyambiliilye kumesya kindu kyamwendeesyaa vala ve mwiitu usu. Indi niwatetemangaa akyeemwa ni kutavya Syokau kimbithi kyu kyai ngooni. Na kwoou ndai anamba kumukulya kana nimesa kutwaana. Oonaa ni useyo ambe kumanyanga Syokau nthini.

Kwona uu kwai nziya ya kwisuviya. Nundu andu me mithemba mingi: kwi amwe aseyo uthyuni indi nthini methiawa me ai ta nzoka ila yitawa kiko. Kwi angi matonya kwoneka nza mate mamutha ma kwendeesya, indi nthini ni andu atanu na nimendete ala angi, na nimathesya andu ala angi, na nimathokasya andu ala angi, na nimekaa andu ala angi nesa. Kwi mthemba wa andu matonya kwiseuvya yila winamo vakuvi, indi wamon'ya mwoongo mekutwikiya mumaita wa kuuvunzavunzya. Na andu angi amwe nimaalyukaa makathuka itina wa ivinda, kana makaseuva muno itina wa ivinda. Kwoou, Mutunga niwendiye ambe kumumanya Syokau nesanga, ai niwe uu nthini. Nza ya mundu yonekaa mituki, nundu niyumbulite kwa andu oonthe. Indi nthini ya mundu yusuite syimbithi sya undu utilyi, na undu weekiye, na undu usuaniyaa, na undu wendete, na undu umenete, na undu ukiyaa, na undu wikwatasya, na undu wootaa ndoto yuulu wa thayu wake, na undu wiikiyaa, na undu withiwa atilyi iyoo, na undu utilyi umunthi, na undu utonya kwithiwa atilyi uni. Unza wa mundu wula wonekaa ni andu ala angi, ni kalungu kanini ka umundu mbene. Unthini wa mundu wula wutonekaa na wutamanyika ni andu aingi, nikyo kilungu kila kinene kya umundu wa mundu mbene. Kuisiya nza ni undu wa mituki, no ta kuven'ya na kusalukya. Indi kuisiya nthini ni kindu kya vinya, nundu no nginya mundu atonyeele miviyani ila mundu usu mwene utonya kuinguwa kana kwiiya yi mivinge. Nundu mundu ni kindu kinene, na kukimanya ti kindu kivuthu, ni kindu kilitu. Mundu amanyikaa kilungu kwa kilungu, na ni vinya kumanya ilungu syoonthe ila syatungianiwa itumaa mundu muna ethiwa niwe ngan'ya na vatyi ungi take.

Yila mesiye kwonana yingi, Mutunga niwakulilye Syokau niki walikile sukulu na asomanga, o yila vatai eitu aingi masomaa ivinda yu. Syokau amwiiye ooniye andu amwe makwete kila meetaa mavuku, na makineena ndeto kuma mavukuni asu. Yila wasiisye nthini ooniye o syindu ikululitwe ikwitwa nzoo. Indi andu avuthu ala meesi nimasyaasya nzoo isu na makineena kwianana na kwaaatiiya kila mekwona. Kwoou Syokau niwendiye onake ethiwe atonya kuisiya nzoo isu na kuneena kila iwetete. Kyu nikyo kyatumiye enda kuthi sukulu aasome, withiye nukuneena na mavuku.

Eiye Mutunga kana mbeeni asyai make nimaleyaa akilika sukulu, nundu andu aingi maasya kana sukulu niyanangaa syaana sya aka, ona vala matyawetaa syanangawa ata. O na amwe moo maasya vatyi vata wa syaana sya eitu kana mavisi, kutindaa ivingiwe nyumba nthini ta indo syi kyuuni. Kwa woni woo, moonaa kana vandu va kuingiwa nyumba, syaana isu syailite kwithiwa syiitethya mawiya ma muundani na musyi, ta kuima, na kuithya indo, na kukama yiiya, na kuketha mwee, na kuna ngu, na kusyula mbemba, na kutava kiwu, na kutetheesya kwaka nyumba, na kuthesya musyi, na kutumwa kundu, na kuuwa ngima na malenge, na kuvanda, na kweeya twaana tula tunini, na kwika maundu angi ma musyi. Andu ta asu nomo makulasya syaana syamina kusoma, ikeekaa ata na kusoma ku? Angi maasya ni kavaa kusomethya syaana sya ivisi, indi ti sya eitu nundu kusoma kutitonya kuuna eitu. Maasya kana ivisi syasoma nitonya kuthi kwaandikwa kundu ta Kitui kana Mwambasa, indi eitu matyailite kuthi kwaandikwa mthemba usu, nundu kila kiseyo kwoou mamina